

แนวความคิด เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลในการที่จะถูกจับ

2.1 แนวความคิด เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของบุคคลโดยทั่วไป

ก่อนที่จะทราบว่าแนวความคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพของบุคคลโดยทั่วไปควรมีอย่างไร นั้นเห็นควรที่จะจำเป็นต้องทำความเข้าใจในความหมายของคำว่า "สิทธิ" และ "เสรีภาพ" ในเบื้องต้นก่อนว่าทั้งสองคำนี้มีความหมายอย่างไร

คามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้แปลความหมายของคำว่า "สิทธิ" ไว้ว่า อำนาจอันชอบธรรม¹ ซึ่งเป็นการให้ความหมายแบบกะทัดรัด จึงได้มีนักกฎหมายบางท่านได้ให้ความหมายเสียใหม่ซึ่งน่าจะเป็นการให้ความหมายที่ชัดเจน เข้าใจง่ายคือสิทธิหมายความว่าประโยชน์หรืออำนาจของบุคคลที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองป้องกันให้²

ส่วนคำว่า "เสรีภาพ" คามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายว่า "ทำโดยปลอดอุปสรรค มีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ความมีเสรี"

ดังนั้นคำว่าสิทธิและเสรีภาพ เมื่อกล่าวถึงสิทธิแล้วมักจะกล่าวถึง เสรีภาพควบคู่กันไป แต่ความเป็นจริงแล้วสิทธิกับ เสรีภาพนั้นคำนี้ก็มีความหมายอยู่ในตัวเองแล้ว

เมื่อได้ทำความเข้าใจในความหมายของคำว่า "สิทธิ" และ "เสรีภาพ" แล้ว ปัญหาอาจจะมีต่อไปว่า สิทธิเสรีภาพของบุคคลเกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมันเองหรือเกิดขึ้นเพราะ

¹ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (โรงพิมพ์สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์ พ.ศ. 2525), หน้า 820.

² เข็มชัย ชูติวงศ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไปภาค 3 สิทธิ, เอกสารประกอบคำบรรยายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 2.

มนุษย์ได้กำหนดขึ้น บางท่านมีความเห็นว่าสิทธิเสรีภาพมีอยู่แล้วตามธรรมชาติโดยตัวของมันเอง เมื่อมนุษย์เกิดมามีสภาพเป็นบุคคลย่อมใช้สิทธิเสรีภาพโดยเสมอภาคกัน แต่บางท่านกลับเห็นว่าสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นเกิดขึ้นได้ เพราะมนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นทั้งนี้ เนื่องจากมนุษย์เมื่อเกิดมารวมอยู่ในสังคมเดียวกัน เพื่อความสงบสุขและความเรียบร้อยของสังคมจึงต้องมีหัวหน้าของสังคมเป็นผู้ดูแลความสงบสุข เรียบร้อยในสมาชิกของสังคมให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในขอบเขตของสังคมที่วางไว้ หัวหน้าของสังคมคือผู้ปกครองประเทศหรือผู้ปกครองรัฐในปัจจุบันนั้น เองรัฐจะเป็นผู้ตรากฎหมายออกมาเพื่อยังคับใช้ในสังคมสมาชิกในสังคมทุกคนต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นสิทธิเสรีภาพของบุคคลจะเกิดขึ้นได้ก็เพราะผลของกฎหมายนั่นเอง เช่น ในประเทศ ก. ประชาชนมีสิทธิเสรีภาพที่จะเดินร้องเพลงไปตามถนนได้โดยไม่ผิดกฎหมาย แต่ประเทศ ข. กลับบัญญัติกฎหมายห้ามประชาชนเดินร้องเพลงไปตามถนน ซึ่งผู้ใดฝ่าฝืนย่อมได้รับโทษตามกฎหมาย เป็นต้น ดังนั้นสิทธิเสรีภาพของบุคคลย่อมเกิดจากกฎหมายโดยรัฐเป็นผู้กำหนดขึ้น

เมื่อแนวความคิดเห็นเป็นไปดังกล่าวข้างต้นจึงเห็นควรจะต้องพิจารณาให้ถ่องแท้ว่าสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นเกิดจากกฎเกณฑ์ของรัฐเป็นผู้ตราขึ้นมาเพื่อให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนหรือสิทธิเสรีภาพของบุคคลนั้นเกิดจากกฎเกณฑ์ธรรมชาติ ซึ่งหากจะว่าไปแล้วสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้นพึงมีและถูกเคารพโดยกฎเกณฑ์ของสังคม กล่าวคือกฎเกณฑ์ของสังคมได้พึงกำหนดให้บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพเป็นแต่เพียงว่ากฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้มีอยู่แล้วตามธรรมชาติหรือว่ามีผู้กำหนดขึ้นในทางทฤษฎีสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 ทฤษฎีด้วยกัน ซึ่งแต่ละทฤษฎีก็มีเหตุผลเป็นของตนเอง ดังนี้คือ

1. ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (The Natural Law Theory) เป็นทฤษฎีของสำนักกฎเกณฑ์ธรรมชาติ (Natural Law School) สำนักกฎเกณฑ์ธรรมชาตินี้กำเนิดขึ้นครั้งแรกในปลายสมัยอารยธรรมกรีกโดยนักปรัชญา ชาวกรีกกลุ่ม Stoicism เมื่อประมาณ 2500 ปีเศษมานี้¹ ซึ่งเกิดจากแนวความคิดของนักปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่ชาวกรีกชื่ออริสโตเติล (Aristotle)² แนวความคิดของกฎหมายธรรมชาติได้แผ่ขยายเข้าไปในอาณาจักรโรมันสมัยต้น

¹W. Friedmann, Legal Theory (London : Stevens and Sons Limited, 1960) ,p.43.

²วิชา มหาคุณ, "ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ : หลักยุติธรรมแห่งกฎหมาย" อุลพาท เล่มที่ 2 ปีที่ 27 (เดือน มี.ค.-เม.ย.. 2523), หน้า 35.

จักรวรรดิของโรมันค่อมานักกฎหมายที่มีส่วนทำให้สำนักกฎหมายธรรมชาติ เป็นจริง เป็นจิงชั้นคือ ฮิวโกโกรทิวส (Hugo Grotius : ค.ศ.1583-1645) ซึ่งเป็นชาว เนเธอร์แลนด์ได้กล่าวว่า กฎหมายธรรมชาติเป็นบ่อเกิดแห่งกฎหมายและเป็นเจตนารมณ์โดย เสรีของพระเจ้า เป็น เจ้า (The Free will of God)¹ โกรทิวสได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิและกฎหมาย ธรรมชาติไว้ว่า "มารดาแห่งสิทธิก็คือมารดาแห่งกฎหมายธรรมชาติซึ่งได้แก่ธรรมชาติของมนุษย์ ที่นำไปสู่ความปรารถนาในอันที่จะอยู่ร่วมกันในสังคม² ซึ่งแนวความคิดกฎหมายธรรมชาตินี้ค่อมา จอห์น ล็อค (John Locke : ค.ศ.1632-1704) นักปรัชญาชาวอังกฤษได้นำหลักกฎหมาย ธรรมชาตินี้มาส่งเสริมให้รัฐทั้งหลายนำไปใช้ปฏิบัติในการปกครองประเทศโดยล็อคได้กล่าวว่า "รัฐทั้งหลายโดยธรรมชาติย่อมมีกฎหมายแห่งธรรมชาติปกครองอยู่ซึ่งผูกพันบุคคลทุกคนด้วย เหตุ และผลอันได้แก่กฎหมายที่ทำให้มนุษย์มีความเท่าเทียมกันและมีอิสรภาพ จะไม่มีใครได้รับอันตราย แก่ชีวิตแก่ เสรีภาพหรือแก่ทรัพย์สินจากบุคคลอื่น"³ นับตั้งแต่บัดนั้น เป็นต้นมาทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งมีส่วนสำคัญในการก่อตั้งหลักแห่งสิทธิและเสรีภาพซึ่งก่อให้เกิดระบอบการปกครองระบอบ ประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบการปกครองด้วย เหตุด้วยผลและความถูกต้องชอบธรรมตรงตาม หลักการของทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ⁴

¹Hugo Grotius, On the rights of War and Peace, The Great Legal Philosophers, edited by Clarence Morris (Philadelphia : University of Pennsylvania Press,1963) ,p.83.

²Ibid,p.84.

³John Locke, Two Treatises of Civil Government, The Great Legal Philosophers, edited by Clarence Morris (Philadelphia : University of Pennsylvania Press,1963) ,p.137

⁴วิชา มหาคุณ, "ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ : หลักนิติธรรมแห่งกฎหมาย", ดูสห, อ่างแล้วหน้า 39.

ดังนั้นสาระสำคัญของกฎหมายธรรมชาติก็คือ เป็นกฎหมายซึ่งบุคคลอ้างว่ามีอยู่ตามธรรมชาติคือ เกิดขึ้นมาเองโดยมนุษย์ไม่ได้ทำขึ้น เป็นกฎหมายอยู่เหนือรัฐและใช้ได้โดยไม่จำกัดทั้ง เวลาและสถานที่ เป็นคุณงามความดีคือความมีเหตุผล และความมีเหตุผลนี้เองสร้างความยุติธรรมให้แก่มวลมนุษย์ก่อให้เกิดสิทธิเสรีภาพแก่มวลมนุษย์โดย เสมอภาคกันโดยไม่มี การแบ่งชั้นวรรณะ สีผิวพันธุ์ ชาติกำเนิดแต่อย่างใด

2. ทฤษฎีกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง (The Positive Law Theory) เป็นทฤษฎีของสำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง (Positive Law School) ทฤษฎีกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนี้มีการกำเนิดเกิดขึ้นครั้งแรก เมื่อไรนั้นไม่ปรากฏหลักฐาน แต่สันนิษฐานว่ากฎหมายฝ่ายบ้านเมืองนี้มีมาก่อนกฎหมายธรรมชาติ¹ กฎหมายฝ่ายบ้านเมืองมีปรากฏเป็นหลักฐานครั้งแรกในประมวลกฎหมายของพระเจ้าจักรพรรดิซันมูราบิ แห่งกรุงบาบิโลนโดยจารึกไว้ เมื่อประมาณ เกือบ 2,000 ปีก่อนคริสตกาล นับว่าก่อนสมัยอารยธรรมกรีก² ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา สำนักกฎหมายธรรมชาติ (The Natural Law School) รุ่งเรืองมากจนบังคับคตินิยมกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองไปขณะหนึ่ง ทั้งนี้ก็ด้วยอิทธิพลของนักบุญโธมัส อควินัส (Thomas Aquinas) แต่อย่างไรก็ตามโธมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) นักปรัชญาชาวอังกฤษได้คัดค้านแนวความคิดของสำนักกฎหมายธรรมชาติตลอดมา ฮอบส์กล่าวว่ากฎหมายสำคัญกว่าคุณธรรมและจริยธรรมและถือว่าเป็นคำอธิบายลักษณะของกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองที่ถูกต้องที่สุด³ แนวความคิดของฮอบส์เห็นว่าคุณธรรมทั้งหลายไม่มีอยู่จริงหากแต่เป็นสิ่งที่คนอื่น เรียกขานขึ้นเท่านั้น เช่นที่ว่าทำอย่างนั้นดีทำอย่างนั้นชั่วล้วนแล้วแต่เป็น เรื่องที่คนอื่น เรียกขานขึ้นทั้งสิ้น คนที่มีอำนาจ เรียกหรือวินิจฉัยคุณธรรมได้ถูกต้องโดยสิ้นสุดตามนั้นคือรัฐรัฐาธิปัตย์⁴ ต่อมานักกฎหมายชาวอังกฤษชื่อ จอห์น ออสติน (John Austin)

¹W. Friedmann, Legal Theory, p.43.

²วิชญ์ เครื่องาม, "ปรัชญากฎหมายฝ่ายบ้านเมือง". บทบัณฑิตย์ เล่มที่ 34 ปีที่ 3 (พฤษภาคม 2520), หน้า 436.

³Lord Loyd of Hampsstead, Introduction to Jurisprudence, (London : Stevens and Sons Limited, 1972), p.153.

⁴วิชญ์ เครื่องาม, "ปรัชญากฎหมายฝ่ายบ้านเมือง" บทบัณฑิตย์, อังแล้ว, หน้า 438.

ได้นำแนวความคิดของจากนักปรัชญาการเมืองในอดีต เช่น เจ เรมี เบนแธม (Jereme Bentham) โธมัส ฮอบส์ และเดวิด ฮูม (David Hume) มาผสมผสานกันแล้วได้แสดงแนวความคิดกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองไว้อย่างละเอียดชัดเจนที่สุดดังนี้คือ

1. บทนิยามคำว่ากฎหมาย คำว่า "กฎหมาย" ออสติน มีความเห็นว่ากฎหมายคือ คำสั่งคำบัญชาของรัฐราธิปไตย ซึ่งสิ่งแก่คนทั้งหลายให้กระทำหรืองดเว้นการกระทำถ้าไม่ปฏิบัติตามผู้ฝ่าฝืนต้องรับโทษ
2. ความสัมพันธ์ระหว่างกฎหมายกับศีลธรรม ออสตินยอมรับว่าศีลธรรมมีอิทธิพลอย่างยิ่ง เหนือกฎหมาย แต่ก็มีอิทธิพลต่อกันเฉพาะก่อนที่กฎหมายจะกลายเป็นกฎหมายเท่านั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้ร่างกฎหมายควรคำนึงถึงกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเหตุแวดล้อมต่าง ๆ ก่อนที่จะร่างเป็นกฎหมาย เมื่อร่างและประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้วศีลธรรม และเหตุแวดล้อมทั้งหลายย่อมไม่อาจสร้างอิทธิพลเหนือกฎหมายได้โดยนัยนี้ ออสตินปฏิเสธกฎหมายธรรมชาติโดยสิ้นเชิง
3. ขอบเขตของปรัชญากฎหมาย ออสตินมีความเห็นว่าการศึกษากฎหมายอาจทำได้ 2 วิธีคือ โดยการศึกษาตัวบทกฎหมายอย่างเอาความรู้จากใจความของกฎหมาย และโดยการศึกษาเหตุผลหรือปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังหลักกฎหมาย ออสตินอธิบายว่า การศึกษาวิชาปรัชญากฎหมาย มีประโยชน์อย่างมาก ในแง่นิติศาสตร์ชั้นสูง เพราะจะทำให้ผู้ศึกษารู้แจ้งแทงทะลุถึง เหตุผลและเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างแจ่มชัด ซึ่งออสตินเน้นว่าขอบเขตและวิธีการศึกษาปรัชญากฎหมาย ไม่ได้อยู่ที่วิวัฒนาการหรือกระบวนการทางประวัติศาสตร์กฎหมาย เรื่องหนึ่ง ๆ หากแต่อยู่ที่การศึกษาหรือวิเคราะห์ถึงความหมายของคำบางคำที่ใช้กันอยู่ตามปกติในวงการกฎหมาย แต่หาผู้ที่ทราบความหมายของมันได้ยากนั้นเอง¹ ปรัชญากฎหมายฝ่ายบ้านเมืองมีอิทธิพลอย่างมากในอังกฤษและยุโรปตะวันออกแม้ปรัชญากฎหมายฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งปฏิเสธคตินิยมกฎหมายธรรมชาติ ก็มีที่ท่าว่า เอนเงิลสมาทางปรัชญากฎหมายฝ่ายบ้านเมืองกว่าครึ่ง² แต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

¹ วิชา เครื่องาม, "ปรัชญากฎหมายฝ่ายบ้านเมือง" บทมัตติคดี, อ้างแล้ว.

² เรื่องเดิม, หน้า 441.

สิ้นสุดลง ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติจึงได้รับการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เพราะนักกฎหมายทั้งหลายได้พบว่า ความเชื่อในทฤษฎีกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองที่ว่ากฎหมายขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้ปกครองรัฐ นั้นได้ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปโดยเฉพาะประเทศเยอรมันเกือบถึงกับพินาศ เนื่องจากตกอยู่ ภายใต้การกดขี่และย่ำยีของลัทธิเผด็จการและกฎหมายที่เลวร้ายเอง¹ ดังนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลงผู้นำของประเทศต่าง ๆ ได้ร่วมกันก่อตั้งองค์การสหประชาชาติและจัดทำกฎบัตร สหประชาชาติขึ้น ซึ่งข้อความในกฎบัตรดังกล่าวได้ระบุถึงสิทธิตามธรรมชาติหลายแห่ง² สิทธิ ธรรมชาตินี้คือสิทธิประจำตัวของมนุษย์ เพราะมนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกัน เช่น สิทธิในชีวิต ทรัพย์สิน การพูด การนับถือศาสนา การแสวงหาความสุข เป็นต้น จนกระทั่งได้มีการประกาศเอกสาร รับรองสิทธิของบุคคลอย่างเป็นทางการ โดยใช้ชื่อว่า "ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" เมื่อ วันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948

สำหรับประเทศไทยนั้นได้มีการประกาศรับรองสิทธิพลเมืองมาช้านานแล้ว โดยพ่อขุนราม คำแหงมหาราชได้ทรงจารึกบนหลักศิลารับรองสิทธิของชาวไทย เมื่อปี พ.ศ.1835 ไว้หลายประการ เช่น เสรีภาพทางการค้า สิทธิยื่นเรื่องราวร้องทุกข์ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยยุติธรรม สิทธิรับมรดก เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยสมัยโบราณซึ่ง เป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูก เป็นการปกครองยึดถือแนวทางกฎหมายธรรมชาติควบคู่กับแนวทางกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง ตลอดจน กระทั่งมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ สมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้ทรงไปศึกษาในประเทศอังกฤษ ทรงได้รับอิทธิพลจาก แนวความคิดกฎหมายฝ่ายบ้านเมืองมาตั้งได้ทรงอธิบายไว้ตอนหนึ่งว่า "เราจะต้องระวังอย่าคิด เอกกฎหมายไปปนกับความดี ความชั่ว ถ้าความยุติธรรม กฎหมายเป็นคำสั่ง เป็นแบบที่เราจะต้อง ประพฤติตาม แต่กฎหมายนั้นบางทีก็จะชั่วได้ ความคิดว่าอะไรคืออะไรชั่ว อะไรเป็นยุติธรรม

¹วิชา มหาคุณ, "ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ : หลักยุติธรรมแห่งกฎหมาย" จุลพาท, อ่างแล้ว, หน้า 34.

²จุลพล พลวัน, "วันสิทธิมนุษยชน" บทบัญญัติ เล่มที่ 32 ปีที่ 2 (2518) หน้า 619.

อะไรไม่ยุติธรรมมีข้อที่จะเกิดขึ้นหลายแห่ง เช่น ตามศาสนาต่าง ๆ แต่กฎหมายนั้นเกิดขึ้นได้
แห่งเดียว คือจากผู้ปกครองแผ่นดิน ฎาผู้ที่ปกครองแผ่นดินอนุญาตเท่านั้น”¹

จากการที่ผู้เขียนได้กล่าวถึงทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติและทฤษฎีกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง
ดังกล่าวข้างต้นมาพอสมควรแล้วอาจหาข้อสรุปได้ว่าสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันนี้สิทธิเสรีภาพของ
บุคคลโดยทั่วไปนั้นเกิดขึ้นโดยผลของกฎหมายซึ่งรัฐเป็นผู้ตราขึ้นนั่นเอง เพื่อยังคับใช้แก่ประชาชน
ของรัฐส่วนประชาชนจะมีสิทธิเสรีภาพได้มากน้อยเพียงไรนั้นย่อมขึ้นอยู่กับกฎหมายของแต่ละประเทศ
ว่าให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนเพียงไร แต่อย่างไรก็ตามผู้เขียนมีความเห็นว่ากฎหมายธรรมชาติ
ยังมีอิทธิพลต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นอย่างมากถึงแม้ว่าปัจจุบันทุกประเทศได้ใช้ระบบกฎหมาย
แบบฝ่ายบ้านเมืองแล้วก็ตามแต่ทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติดังกล่าวยังคงแทรกซึมอยู่ในเนื้อหาของกฎหมาย
ลายลักษณ์อักษรตลอดเวลา เนื่องจากอิทธิพลของกฎหมายธรรมชาติจึงมีการประกาศปฏิญญาสากล
ว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นดังกล่าวข้างต้น ซึ่งในปฏิญญาดังกล่าวได้ประกาศรับรองสิทธิเสรีภาพของ
บุคคลไว้ ถึงแม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนไม่ใช่เป็นกฎหมายที่มีสภาพบังคับเหมือนกฎหมาย
ทั่วไป เป็นเพียงเอกสารที่เสนอแนะแก่มวลมนุษย์ก็ตามแต่ประเทศต่าง ๆ ก็ได้เห็นด้วยและมีการนำ
มาบัญญัติไว้ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุดสำหรับ
ปกครองประเทศ ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนได้จำแนกสิทธิเสรีภาพ
ของบุคคลโดยทั่วไปเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

ประเภทที่หนึ่ง เรียกว่าสิทธิทางการเมืองหรือทางแพ่ง (Political or Civil Rights) สิทธิประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่เรารู้จักกันมานานแล้วได้แก่สิทธิใน
ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน สิทธิในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา สิทธิที่จะได้รับการ
ปฏิบัติตามกฎหมายเท่าเทียมกัน สิทธิของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญา ฯลฯ เราถือว่าสิทธิ
ประเภทนี้เป็นสิทธิในทางลบ คือจำกัดอำนาจของรัฐมิให้กระทำการใด ๆ แก่พลเมืองตามอำเภอใจ

¹ พระเจ้าฟิยาเออกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, เลิศเซอร์, (พระนคร :

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2468) หน้า 3-4.

ประเภทที่สอง เรียกว่าสิทธิทาง เศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Rights) เช่น สิทธิในการศึกษา สิทธิที่จะจัดการตั้งสหพันธกรรมกร สิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ดีของครอบครัว สิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานตามสมควรและวันหยุดงานเป็นครั้งคราว โดยได้รับเงินจ้าง สิทธิของแม่และเด็กเป็น สิทธิประเภทนี้เป็นสิทธิในทางบวก คือบัญญัติขึ้นเพื่อให้รัฐต้องจัดบริการต่าง ๆ แก่พลเมือง

สำหรับประเทศไทยนั้นได้มีการนำแนวความคิดของ ปริญญาสา กล่าวว่าด้วยสิทธิมนุษยชน มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2521 หมวด 3 ภาคสิทธิและเสรีภาพ ของชนชาวไทย เช่น บุคคลย่อม เสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เท่าเทียมกัน สิทธิทางการเมือง เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในร่างกาย เสรีภาพในเคหสถาน เสรีภาพในการพูดเขียนโฆษณา เสรีภาพในการศึกษาอบรม เป็นต้น

อย่างไรก็ตามในเรื่องสิทธิ เสรีภาพของประชาชนนี้แม้รัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ จะได้มีการบัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนไว้อย่าง เลอเลิศเพียงใดก็ตาม สิทธิ เสรีภาพของประชาชนจะสมบูรณ์ตาม เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญนั้นย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ เหล่านี้ด้วย คือ

1. ความกระตือรือร้นของประชาชนที่จะต้องพยายามรักษาสีทธิ เสรีภาพตามที่ รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองและคุ้มครองเอาไว้อย่างมีระเบียบแบบแผน และมีความสามารถในการใช้สิทธิ เสรีภาพในการที่กฎหมายได้ให้ความรับรองและคุ้มครองไว้

2. การเอาใจใส่ของรัฐ องค์การของรัฐและพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ประชาชนได้รับประโยชน์และความคุ้มครองตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง

2.2 ความเป็นมาและวิวัฒนาการของแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคล

ในการที่จะถูกจับ

จากการที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อแรกย่อมนำเสนอให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการที่จะมีสิทธิ เสรีภาพ เท่าเทียมกัน เพียงแต่ว่าจะมีมาตรการ วิธีการอย่างไร เท่านั้นที่จะทำให้บรรลุถึงจุดประสงค์อันสูงสุดนั้น สิทธิ เสรีภาพที่มนุษย์ทุกคนมีความหวังแทนเพื่อ

ให้เกิดความมั่นคงต่อการมีชีวิตอยู่คือสิทธิเสรีภาพในร่างกายดังจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาในอดีตเมื่อมนุษย์รวมกลุ่มกันเป็นสังคมสมาชิกในสังคมพยายามที่จะต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพในร่างกายมาโดยตลอดดังจะเห็นได้จากแนวความคิดจากสำนักกฎหมายธรรมชาติ สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น สิทธิเสรีภาพในร่างกายนี้มีความตื่นตัวมากที่เห็นเด่นชัดคือสมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สงบลง ประเทศต่าง ๆ ได้รวมตัวกันตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นมีการประกาศกฎบัตรประชาชาติขึ้น มีคณะกรรมการพิจารณาร่าง เอกสารคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแล้วได้มีการประกาศใช้โดยใช้ชื่อว่า "ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" ซึ่งปฏิญญาดังกล่าวนี้แม้จะไม่ใช่งกฎหมาย หรือไม่ใช่งกฎหมายระหว่างประเทศก็ตามแต่เป็นแนวความคิดในแง่ศีลธรรมเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ ถือปฏิบัติเป็นแบบให้ประเทศต่าง ๆ ได้นำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายสูงสุด ซึ่งในเนื้อหาของรัฐธรรมนูญจะมีการบัญญัติกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในร่างกาย แม้จะมีการบัญญัติหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในร่างกายของบุคคลไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายภายในของแต่ละประเทศก็ตามในบางครั้งเห็นได้ว่าสิทธิเสรีภาพในร่างกายของบุคคลอาจถูกล่วงละเมิดได้ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ทั้งนี้อาจเกิดจากรัฐตรากฎหมายมาบังคับใช้อย่างไม่เป็นธรรม หรือเกิดจากพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจหน้าที่ ซึ่งอาจทำให้สิทธิเสรีภาพของบุคคลถูกล่วงละเมิดได้ไม่มากนักน้อย แต่วิธีการอย่างหนึ่งที่ทำให้สิทธิเสรีภาพในร่างกายมนุษย์สิ้นสุดลงโดยสิ้นเชิงนั้นได้แก่การกระทำของเจ้าหน้าที่พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เรียกว่า "การจับ" ผลกระทบของการจับอาจสรุปได้ดังนี้คือ¹

1. ผลกระทบต่อชื่อเสียง เกียรติคุณ ตลอดจนการประกอบอาชีพของผู้ถูกจับ
2. ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพทางร่างกาย
  - 2.1 ผู้ถูกจับจะถูกค้นตัว² ซึ่งอาจจะไม่เป็นการค้นตัวในที่สาธารณะสถาน และไม่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นมีของไว้ในครอบครองเพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือซึ่งได้มาโดยการกระทำความผิดหรือซึ่งมีไว้เป็นความผิด³

¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, "ระเบียบการดำเนินคดีอาญากับเสรีภาพของประชาชน" วารสารทนายความ ฉบับพิเศษ (20 กุมภาพันธ์ 2524), หน้า 28-29.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85.

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 93.

2.2 ผู้ถูกจับจะถูกควบคุมตัว¹

3. ผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือผู้ถูกจับเมื่อตกเป็นผู้ต้องหา ต้องถูกควบคุมระหว่างการสอบสวนของพนักงานสอบสวน อาจเป็นระยะเวลาาน เช่น 48 วัน หรือ 84 วัน เป็นต้นซึ่งความเสียหายที่ตามมาคือจำนวนผู้ต้องหาเป็นจำนวนมาก รัฐไม่สามารถที่จะบริหารงานในเรือนจำให้มีประสิทธิภาพได้ เช่น การฝึกหัดอาชีพของผู้ต้องหาหรือนักโทษ เป็นต้น ผลกระทบที่สำคัญคือการถ่ายทอดนิสสัยอาชญากรต่าง ๆ จากอาชญากรอาชีพให้แก่ผู้ถูกคุมขังระหว่างสอบสวน

การจับเป็นขั้นตอน เบื้องต้นของกระบวนการพิจารณาความอาญา เพื่อจะนำผู้ถูกจับไปพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ตามขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมต่อไป จริจอยู่การจับเป็นวิธีการที่กระทำโดยรวบรวมพยานหลักฐานในเบื้องต้นภายในระยะเวลาอันสั้นหรือถ้า เป็นความผิดซึ่งหน้าก็สามารถจับกุมได้ทันที แต่เพื่อที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลผู้บริสุทธิ์ จึงต้องมีมาตรการที่จะให้ความคุ้มครองแก่บุคคลผู้บริสุทธิ์เท่าที่จะ เป็นไปได้

ในระยะก่อนศตวรรษที่ 18 สิทธิเสรีภาพของประชาชนในการถูกจับกุมหรือตรวจค้น ยังไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เนื่องจากผู้ปกครองหรือ เจ้าหน้าที่ของรัฐมีอำนาจ เด็ดขาด จะปฏิบัติอย่างไรก็ได้ ตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมาด้วยวิวัฒนาการทางด้านนิติปรัชญากฎหมาย เห็นความสำคัญของสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ทั้งนี้ด้วยอิทธิพลของบรรดานักปราชญ์ นักกฎหมาย ของสำนักกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งมีแนวความคิดที่จะคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมากขึ้น อาจเรียกได้ว่าเป็นยุค "The Enlightenment" โดยถือว่า เสรีภาพอันเป็นรากฐานของชีวิตและสิทธิโดยธรรมชาติ (Essential Freedom and Natural Rights) ของมนุษย์จะต้องได้รับการเคารพจากบุคคลอื่น และจะต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ²

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 86,87.

²พ.ศ.ต.จรงค์ จุฑานนท์. "การคุ้มครองสิทธิของประชาชนต่อการถูกจับกุมและตรวจค้นที่ไม่ชอบธรรม", วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, (2525), หน้า 1.

นักปราชญ์ในยุคศตวรรษที่ 18 และที่ 19 ได้พยายามที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก ข้อสันนิษฐานว่า "ทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ การปล่อยผู้กระทำผิดไปสืบคนย่อมดีกว่าการลงโทษผู้บริสุทธิ์เพียงคนเดียว" ซึ่งคำกล่าวดังกล่าวนี้ Sir William Blackstone นักกฎหมายและผู้พิพากษาศาล Common Pleas เป็นผู้กล่าวและภาษิตนี้ก็เป็นที่ยอมรับในวงการนักกฎหมายตลอดมา ซึ่งภาษิตกฎหมายบ่งชี้เกิดในสมัยโรมัน สืบเนื่องมาจากภาษิตโรมันที่ว่า "ปล่อยคนผิดเสียคนหนึ่งยังดีกว่าเอาคนไม่ผิดหนึ่งคนมาลงโทษ" ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law ผู้พิพากษาจะเป็นผู้สรุปข้อเท็จจริงในคดีอาญาให้ลูกขุนฟัง และจะต้องบอกให้ลูกขุนทราบด้วยว่าในการฟังพยานหลักฐานนั้น พยานของโจทก์จะต้องทำให้ลูกขุนเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยอันควร (beyond reasonable doubt) ว่าจำเลยทำผิดจริงจึงจะวินิจฉัยว่าจำเลยทำผิดได้ ถ้ายังมีข้อสงสัยอันควรอยู่บ้างจะต้องปล่อยจำเลยไป การบอกให้ลูกขุนทราบเช่นนี้ถือว่าเป็นข้อสำคัญอย่างยิ่ง เพราะถ้าผู้พิพากษาละเว้นมิได้แจ้งความข้อนี้ให้ลูกขุนทราบแล้ว หากลูกขุนวินิจฉัยว่าจำเลยทำผิด เมื่อจำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ย่อมจะพิพากษากลับให้ปล่อยจำเลยได้ เพราะการที่ไม่บอกให้ลูกขุนทราบเช่นนั้นอาจทำให้ลูกขุนเข้าใจวิธีการฟังพยานหลักฐานผิดได้¹ ซึ่งหลักการดังกล่าวข้างต้นนี้ เปรียบเทียบกับมาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ที่ให้ศาลใช้ดุลพินิจในการซึ่งนำพยานหลักฐานทั้งปวง เมื่อแน่ใจว่าจำเลยกระทำความผิดจริงจึงพิพากษาว่าจำเลยผิด แต่เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิด หรือไม่แล้วให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยนี้ให้จำเลยโดยพิพากษาปล่อยตัวจำเลยไปทั้งนี้ เพื่อป้องกันสิทธิอิสรภาพของผู้บริสุทธิ์และเพื่อให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับความยุติธรรมโดยแท้จริงนั่นเอง หลักการดังกล่าวมานี้ เป็นแนวความคิดของกฎหมายที่บัญญัติออกมาเพื่อคุ้มครองบุคคลผู้บริสุทธิ์ แต่ที่กล่าวมานี้เป็นขั้นตอนในชั้นพิจารณาคดีของศาลแล้ว ซึ่งผ่านขั้นตอนการจับแล้ว แม้จะไม่เกี่ยวข้องกับการจับก็ตาม แต่มีผลทำให้ผู้จับต้องใช้ดุลพินิจในการจับกุมผู้ต้องหาอย่างรอบคอบ อาจกล่าวได้ว่าเป็นมาตรการอย่างหนึ่งเพื่อยับยั้งเจ้าพนักงาน เพื่อยุติกันมิให้เจ้าพนักงานจับกุม

¹ บัญญัติ สุชีวะ, "ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย" ดูภาพ เล่มที่ 9

ผู้ใดโดยมิชอบนั้นเอง สำหรับมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการถูกจับกุมนั้น ได้มีบัญญัติไว้ในปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กฎหมายรัฐธรรมนูญประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่น ๆ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้อต่อไปนี้

2.2.1 การคุ้มครองตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน องค์การสหประชาชาติได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 ในส่วนที่เกี่ยวกับความคุ้มครองในเรื่องการจับกุมนั้นได้บัญญัติไว้ในข้อ 9 ดังนี้

"บุคคลใดจะถูกจับกุม .... โดยอำเภอใจไม่ได้" (No One Shall be subjected to arbitrary arrest ....) ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาตินี้มิได้มีผลผูกพันประเทศสมาชิกขององค์การแต่อย่างใด เนื่องจากไม่มีสภาพบังคับ มิใช่เป็นกฎหมายหรือกฎหมายระหว่างประเทศดัง เช่นกฎบัตรสหประชาชาติ แต่เป็นแนวความคิดที่ก่อให้เกิดความผูกพันทางศีลธรรมที่จะให้ประเทศที่เป็นสมาชิกยึดถือปฏิบัติตาม โดยการออก เป็นกฎหมายภายในอีกชั้นหนึ่ง เท่านั้น และการบัญญัตินั้นก็บัญญัติไว้ในลักษณะกว้าง ๆ ไม่มีหลัก เกณฑ์หรือรายละเอียด เพื่อให้รัฐสมาชิกปฏิบัติแต่อย่างใด เจตนารมณ์ของปฏิญญาสากลในเรื่องนี้อาจจะเป็นเพราะต้องการที่จะให้ประเทศสมาชิกได้วางกฎ เกณฑ์ในการจับกุมเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการถูกจับกุมขึ้นมาเอง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมแต่ละประเทศนั่นเอง อย่างไรก็ตามแม้ว่าองค์การสหประชาชาติจะมีได้วางหลักเกณฑ์รายละเอียดในการจับกุมไว้ก็ตาม เนื่องจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประเทศสมาชิกก็มิได้นิ่งนอนใจ ได้มีการประชุมอภิปรายกันหลายครั้งในเรื่องนี้ ดังเช่นการประชุมอภิปรายของสหประชาชาติในระดับภูมิภาค¹ เรื่องบทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างวันที่ 14-25 เมษายน 2523 ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ ผู้เข้าร่วมประชุมครั้งนี้ได้ร่วมกันเสนอแนะและให้ข้อสรุปเกี่ยวกับประมวลจรรยาบรรณสำหรับเจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่รักษากฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Official)² ซึ่งสหประชาชาติได้ให้ความเห็นชอบแล้วดังนี้ เช่น

¹ กุลพล พลวัน, "สิทธิมนุษยชนกับสหประชาชาติ", บทบัณฑิตย์ เล่มที่ 13 ปีที่ 2 (2518) หน้า 226-235.

² ไบรด์คูภาคผนวก ข. ท้ายวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เอกสารเผยแพร่, แปลข้อความเป็นภาษาไทยโดย นายกุลพล พลวัน อัยการพิเศษ กรมอัยการ.

1. เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ควรใช้ประโยชน์จากสายลับนั้น คือบุคคลผู้มีอำนาจหรือตำรวจให้การสนับสนุนหรือคุ้มครองอยู่ไปชักชวนผู้หนึ่งผู้ใดก่อการกระทำความผิด ซึ่งถ้าไม่มีการชักชวนดังกล่าวแล้วจะไม่มี การกระทำความผิด เกิดขึ้นเลย
2. เพื่อให้เป็นไปตามประมวลจริยบรรณา เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายที่ทำการจับกุมและคุมขังจะต้องดำเนินการตามความในมาตรา 3, 5, 6 ของประมวลจริยบรรณา
3. ผู้ถูกจับกุมควรได้รับโอกาสที่จะติดต่อกับบุคคลที่สามได้ตามกฎหมายภายในของประเทศนั้น โดยไม่ชักช้า ถ้าไม่เป็นการขัดขวางหรือทำให้การสอบสวนต้องล่าช้า ในกรณีเช่นว่านี้การติดต่ควรได้รับอนุญาตโดยเร็วที่สุด เท่าที่จะกระทำได้
4. ควรมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนเพื่อให้แน่ใจว่าผู้ถูกคุมขังได้ตระหนักถึงสิทธิตามกฎหมายของเขา และเสนอแนะให้มีการคุ้มครองป้องกันเพื่อให้แน่ใจว่าหลักฐานซึ่งได้มาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้นไม่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินคดีในศาล
5. เจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายมีหน้าที่และสิทธิที่จะไม่เชื่อฟังหรือปฏิบัติตามคำสั่ง คำแนะนำหรือคำบัญชาใด ๆ แม้จะชอบด้วยกฎหมายหาก เป็นที่แน่ชัดว่าจะเป็นการล่วงละเมิดต่อสิทธิของบุคคล

ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าองค์การสหประชาชาติ เมื่อได้มีการประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแล้วตั้งแต่วันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1948 เป็นต้นมาได้พยายามที่จะแนะนำแนวทางเพื่อให้ประเทศต่าง ๆ ได้ปฏิบัติตามในเรื่องความคุ้มครองผู้ถูกจับกุม โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตลอดมา ซึ่งเป็นผลให้ประเทศต่าง ๆ ได้นำแนวทางดังกล่าวไปบัญญัติเป็นกฎหมายบังคับใช้เป็นกฎหมายภายในประเทศ ซึ่งประเทศไทยก็ได้นำวิธีการดังกล่าวมาใช้เช่นกัน โดยนำมาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและยังนำบัญญัติรายละเอียดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอีกชั้นหนึ่งด้วย

2.2.2 การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลในการถูกจับกุมตาม

บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ประเทศที่อาจจะกล่าวได้ว่าให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลมากที่สุดประเทศหนึ่ง คือประเทศสหรัฐอเมริกา ดังนั้นเห็นควรที่จะกล่าวถึงที่มาของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยเฉพาะ เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในการถูกจับกุมพอ เป็นสังเขป เพื่อเป็นแนวทางในการ เปรียบเทียบกับกฎหมายไทยใน

ตอนต่อไป

2.2.2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา มีการปกครองแบบสหพันธรัฐ

ซึ่งอำนาจในการปกครองถูกแบ่งกันระหว่างรัฐบาลกลางกับมลรัฐ อำนาจของรัฐบาลกลางมีเฉพาะเท่าที่รัฐธรรมนูญของสหรัฐได้บัญญัติไว้ไม่ว่าโดยชัดแจ้งหรือปริยาย แต่มลรัฐมีอำนาจบริหารกิจการภายในมลรัฐ มีรัฐธรรมนูญ มีระบบกฎหมาย รวมทั้งศาลของตัวเองอาจจะไม่เหมือนกันทุกรัฐรัฐบาลกลางก็มีระบบกฎหมายและระบบศาลของตัวเองเช่นกัน ฉะนั้นระบบกฎหมายในประเทศสหรัฐจึงขาดความเป็นเอกรูป การตรากฎหมายออกมาใช้บังคับขึ้นอยู่กับความจำเป็นทาง เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละมลรัฐ แต่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายของมลรัฐก็ดี หรือกฎหมายของรัฐบาลกลางก็ดีจะขัดต่อรัฐธรรมนูญของสหรัฐไม่ได้ การชี้ขาดปัญหาในเรื่องนี้เป็นอำนาจของศาล คือทั้งศาลมลรัฐ และรัฐบาลกลางและศาลสูงสุดของสหรัฐเป็นสถาบันสุดท้ายที่จะวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ (Judicial Review)¹

รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ประกาศใช้ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.2330 (ค.ศ.1787) และมีบทแก้ไขเพิ่มเติม (Amendments) ในเวลาต่อมารวมทั้งสิ้น 25 ฉบับ และบทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 ถึง ฉบับที่ 10 ได้ประกาศใช้บังคับเมื่อ พ.ศ.2334 ซึ่งได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของบุคคลเอาไว้ จึงมีชื่อเรียกว่า The Bill of Rights เกี่ยวกับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการถูกจับกุมนั้นมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมต่าง ๆ ดังนี้คือ²

รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่ 4 (Fourth Amendment) มีใจความว่า "สิทธิของบุคคลที่จะได้รับความปลอดภัยในร่างกาย บ้านเรือน เอกสาร ทรัพย์สิน ให้พ้นจากการค้น จับ หรือยึดโดยไม่มีเหตุอันสมควรมิอาจจะละเมิดได้ หมาย เช่นนั้นจะออกได้ต่อเมื่อปรากฏเหตุอันน่าเชื่อถือประกอบกับได้มีการสาบานให้ถ้อยคำรับรอง โดยจะต้องระบุสถานที่ที่จะถูกค้นตัวบุคคลหรือสิ่งของที่จับหรือยึดด้วย"

¹วิสาร หันจนะ, "วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา", อุลพาท, เล่มที่ 5 ปีที่ 25 (กันยายน-ตุลาคม 2521), หน้า 36.

²เรื่องเดียวกัน หน้า 41-42.

รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่ 5 (Fifth Amendment) มีใจความในข้อ 4 ว่า ห้ามกระทำการใด ๆ อันเป็นการจำกัดสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคลโดยไม่ผ่านกระบวนการทางกฎหมาย

รัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมที่ 6 (Sixth Amendment) ให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ในข้อ 1, 2, และ ข้อ 5 ดังนี้

ข้อ 1 ได้รับการพิจารณาโดยเร็ว โดยเปิดเผยและโดยอุกฤษที่ปราศจากความลำเอียงของรัฐหรือท้องถิ่นซึ่งการกระทำผิดได้เกิดขึ้น

ข้อ 2 ได้รับแจ้งถึงลักษณะและเหตุแห่งข้อกล่าวหา

ข้อ 5 ได้รับความช่วยเหลือจากทนายในการต่อสู้คดี

สำหรับ The Fourth Amendment ซึ่งได้บัญญัติขึ้นใน ค.ศ.1791 นั้นแต่ก่อน ค.ศ.1914 ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาเคยยึดหลักคอมมอนลอว์ เดิมคือยอมรับพยานหลักฐานที่เจ้าหน้าที่เจ้าพนักงานได้มาโดยการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลตาม The Fourth Amendment เช่นการค้นตัวบุคคลโดยไม่มีหมายหรือเหตุอันควร ถ้าพยานวัตถุหรือพยานเอกสารสามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลย เป็นผู้กระทำความผิดศาลยอมรับฟัง ทั้งนี้โดยไม่คำนึงถึงวิธีการที่ได้มาซึ่งพยานนั้น ๆ แม้ว่าจะได้มาโดยการค้นและยึดอันมิชอบตาม The Fourth Amendment ก็ตามต่อมาในปี ค.ศ.1914 ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนแนวความคิดใหม่ในคดี *Weeks v. United States*¹ ว่า พยานหลักฐานที่ได้มาจากการค้นอันมิชอบด้วยมาตรา 4 แห่งรัฐธรรมนูญ จะใช้รับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีมิได้โดยศาลอ้างว่าถ้ายอมให้รับฟังได้บทบัญญัติมาตรา 4 ที่ห้ามการค้น การยึดโดยไม่มีเหตุอันควรจะไร้ผล ซึ่งหลักการอันนี้ เริ่มเกิดขึ้นโดยศาลสหรัฐอเมริกา เป็นผู้นำมาใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ.1914 เป็นต้นมาแต่ใช้เฉพาะคดีที่ขึ้นสู่ศาลสหรัฐเท่านั้น และ เป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้ละเมิดสิทธิของประชาชนเป็นเจ้าพนักงานของสหรัฐเท่านั้น

¹ คดี *Weeks v. United State*, 232 U.S. 383 (1914)

ส่วนมลรัฐต่าง ๆ นั้นมีสิทธิที่จะเลือกยึดถือตามหลักคอมมอนลอว์ เดิมคือรับฟังพยานได้เสมอ โดยไม่ต้องคำนึงถึงวิธีการที่ได้มาว่าจะชอบด้วยบทบัญญัติใน The Fourth Amendment หรือไม่ ด้วยเหตุนี้ในทางปฏิบัติจึงเกิดการสับสนกัน เพราะหากจำเลยละเมิดกฎหมายสหรัฐและขึ้นศาลสหรัฐ จำเลยย่อมมีสิทธิที่จะขอให้ศาลไม่รับฟังพยานที่ได้มาโดยวิธีการอันมิชอบได้ในขณะเดียวกันกับที่จำเลยซึ่งละเมิดกฎหมายของมลรัฐและต้องขึ้นศาลมลรัฐอาจไม่มีสิทธิอย่างเดียวกัน หากรัฐนั้น ๆ ยึดตามหลักคอมมอนลอว์ เดิม ดังนั้นเพื่อให้หลักการเป็นไปอย่างเดียวกันทั้งศาลสหรัฐและศาลมลรัฐทุกแห่งศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกามีอำนาจหน้าที่ในทางแย่งรัฐธรรมนูญจึงได้วินิจฉัยในปี ค.ศ.1961 ในคดี Mapp v. Ohio¹ ว่ารัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมที่ 4 (Fourth Amendment) ประกอบด้วยหลักกระบวนการทางกฎหมายแห่งมาตรา 14 แก้ไขเพิ่มเติม² ห้ามมิให้มีการรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยวิธีการจับการค้นหรือการยึดอันมิชอบโดยเด็ดขาดไม่ว่าจะเป็นศาลของสหรัฐ หรือศาลของมลรัฐก็ตาม ด้วยเหตุนี้หลักการไม่ยอมรับฟังพยานดังกล่าวจึงเริ่มใช้ทั่วทุกแห่งตั้งแต่ปี ค.ศ.1961 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้³ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้เรียกว่า "หลักการไม่ยอมรับฟังพยานวัตถุ พยานเอกสาร ซึ่งได้มาโดยการจับการค้น การยึดที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย" (The Exclusionary Rule)

¹ 367 U.S.743 (1961)

² The Fourteenth Amendment มีใจความว่า "ห้ามมิให้มลรัฐตราหรือบังคับใช้กฎหมายซึ่งลิดลอนสิทธิหรือ เสรีภาพของประชาชนแห่งสหรัฐอเมริกาทหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการจำกัดสิทธิในชีวิต เสรีภาพ หรือทรัพย์สินของบุคคลโดยไม่ผ่านกระบวนการยุติธรรมแห่งกฎหมายหรือปฏิเสธไม่ให้ความคุ้มครองโดย เท่า เทียบกันในกฎหมายแห่งบุคคลใดบุคคลหนึ่งในรัฐ

³ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, "หลักการไม่ยอมรับฟังพยานวัตถุ พยานเอกสาร ซึ่งได้มาโดยการจับการค้น การยึด ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในสหรัฐอเมริกา". วารสารนิติศาสตร์ - มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ฉบับที่ 3 ปีที่ 9 (2521), หน้า 122-123.

เหตุผลในการไม่ยอมรับฟังมี 3 ประการด้วยกันคือ¹

1. เหตุผลในแง่ของการยับยั้งมิให้เจ้าพนักงานกระทำการ เช่นนั้นอีก (deterrent) ในกรณีนี้อาจ เป็นการยับยั้งเจ้าพนักงานผู้นั้นโดยเฉพาะเจาะจง (specific deterrent) หรือยับยั้งเจ้าพนักงานอื่น ๆ โดยทั่วไป (general deterrent)
2. เหตุผลในแง่ของความบริสุทธิ์ยุติธรรมของศาล (Judicial Integrity) หมายความว่าถ้ายอมให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยวิธีการอันมิชอบ ถ้าศาลรับฟังและใช้พยานหลักฐานดังกล่าวลงโทษจำเลยก็เท่ากับศาลไร้ความบริสุทธิ์ และกลายเป็นหุ้นส่วนในการลวงละเมิดกฎหมายของเจ้าพนักงาน (Partnership in official Law lessness)
3. เหตุผลในแง่ของสิทธิส่วนบุคคล (Personal Right) ของผู้ถูกเจ้าพนักงานกระทำการอันมิชอบ ศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกาอ้างเหตุผลว่า ที่ไม่ยอมให้รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบก็เพราะ เป็นสิทธิของจำเลยผู้ถูกเจ้าพนักงานกระทำการโดยมิชอบ จะขอให้ศาลไม่รับฟังพยานนั้น ๆ และการที่ศาลไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานตามที่จำเลยร้องขอ ก็เหมือนหนึ่งเท่ากับว่าศาลได้ให้คำสินไหมทดแทนแก่จำเลยในการที่มีการค้น ยึด หรือจับอันมิชอบต่อจำเลยนั้น

อย่างไรก็ตาม The Exclusionary Rule มีข้อยกเว้น 2 ประการที่ศาลยอมรับฟังพยานหลักฐาน คือ²

1. กรณีที่จะต้องมีการค้นพบพยานขึ้นนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Inevitable Discovery) เช่น พยานชั้นหลัง (derivative evidence) ที่ได้มาเพราะพยานชั้นแรกอาจจะใช้รับฟังได้ ถ้าพยานชั้นหลังนั้นจะต้องถูกค้นพบอย่างแน่นอน แม้ว่าจะไม่มีการได้มาซึ่งพยานชั้นแรกก็ตาม เช่น ถ้ามันติกของ ก. ระบุว่าเอาปืนของกลางไปทิ้งไว้ในตู้ไปรษณีย์

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 123-126.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

ป็นของกลางนั้นอาจรับฟังได้ เพราะมีระเบียบบังคับให้พนักงานไปรษณีย์ต้องนำสิ่งของแปลกปลอมต่าง ๆ ส่งให้เจ้าพนักงานตำรวจโดยเร็ว เมื่อพบสิ่งของนั้น ๆ ด้วย เหตุนี้เจ้าพนักงานก็จะต้องได้พบปืนของกลางอย่างแน่นอน แม้ว่าจะไม่ทราบถึงที่ซ่อนของปืนนั้นจากบันทึกของ ก. ก็ได้มา เพราะการค้นบ้าน ก. อันมิชอบก็ตาม

2. กรณีที่จะต้องมีการค้นพบพยานชิ้นนั้นจากแหล่งอิสระ (Independent Source) พยานชิ้นหลังอาจใช้รับฟังได้ ถ้าอัยการสามารถพิสูจน์ได้ว่าจะมีการค้นพบพยานชิ้นหลังนั้นอยู่นั้นเอง จากแหล่งหรือวิธีการอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับพยานชิ้นแรกนั้น เช่น กรณีบันทึกของ ก. ข้างต้นถ้าอัยการสามารถพิสูจน์ได้ว่าผลการสืบสวนสอบสวนของตำรวจจะนำไปสู่การค้นพบปืนของกลางนั้นอยู่แล้ว แม้ว่าจะไม่มีการค้นและยึดบันทึกส่วนตัวของ ก. ก็ตาม กล่าวคือตำรวจได้สอบปากคำพยานผู้รู้ เห็นเหตุการณ์ตอนที่จำ เลยนำปืนไปทิ้ง และตำรวจพอจะทราบแล้วว่าเป็นปืนอยู่ที่ใด ซึ่งในที่สุดตำรวจก็คงจะหาปืนนั้นพบ แม้ว่าจะไม่มีการค้นและยึดบันทึกส่วนตัวของ ก. ก็ตาม

ความที่ผู้เขียนได้กล่าวมาข้างต้นถึงที่มาของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของประเทศไทยหรืออเมริกา ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการถูกจับกุมตามรัฐธรรมนูญมีข้อที่ควรนำสัง เกตคือ ศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกาพยายามที่จะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิเสรีภาพของบุคคลในการถูกจับกุมให้มากที่สุดเท่าที่รัฐธรรมนูญจะเอื้ออำนวยให้ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่ศาลใช้ เพื่อควบคุมเจ้าพนักงานตำรวจที่จับกุมบุคคลโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเป็นผลโดยทางอ้อมให้ เจ้าพนักงานตำรวจผู้มีอำนาจหน้าที่ในการจับกุมบุคคลต้องพึงระลึกลู่เสมอในการใช้ดุลพินิจจะทำการจับกุมผู้ใดดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาของศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ปรากฏในคดี Miranda v. Arizona 384 U.S.436 (1966) ซึ่งศาลได้วางเป็นหลักไว้ว่าก่อนเริ่มการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิผู้ต้องหานั้นพึงมีตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ กล่าวคือพนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงสิทธิดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. ผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่ต้องตอบข้อซักถามอย่างใด ๆ หากคำตอบนั้นจะเป็นผลร้ายแก่ตัว เขาในการดำเนินคดีต่อไป
2. ผู้ต้องหาสิทธิที่จะไม่พูดอะไร
3. ผู้ต้องหาสิทธิที่จะมีทนายความอยู่ร่วมในการสอบสวนได้ อย่างไรก็ตามผู้ต้องหา

อาจละสิทธิข้อนี้ได้ หาก เป็นการสมัครใจโดยรู้ตัวและโดย เข้าใจ

4. ผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือจากรัฐในการจัดหาทนายความให้ หากผู้ต้องหาต้องการ

ผลของคำพิพากษาในคดีดังกล่าวข้างต้นนี้ได้ถือ เป็นหลักปฏิบัติของ เจ้าหน้าที่ตำรวจใน ประเทศสหรัฐอเมริกาที่จะต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับได้ทราบก่อน เริ่มทำการสอบสวน เพราะฉะนั้น แล้วอาจจะยังผลให้การสอบสวน เป็นไป โดยไม่ชอบ

2.2.2.2 การคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลในการที่จะ ถูกจับตามรัฐธรรมนูญไทย

ประเทศไทยประกาศใช้รัฐธรรมนูญครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2475 รัฐธรรมนูญฉบับแรกเรียกว่าพระราชบัญญัติธรรมนูญปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ต่อมาในปีเดียวกันนั้นเองได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรชื่อว่ารัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรสยาม (พุทธศักราช 2475) และได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาโดยยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับเก่า เสียทั้งนี้ทั้งนั้นก็ด้วยความผันผวนทางการเมืองของประเทศไทย ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อมีการปฏิวัติหรือรัฐประหารในแต่ละครั้งผู้ทำการปฏิวัติหรือรัฐประหาร จะยกเลิกรัฐธรรมนูญและประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ให้เห็นประหนึ่งว่ารัฐธรรมนูญนั้น เปลี่ยนแปลงและยกเลิกกันได้โดยง่าย

สรุปได้ว่าประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญตั้งแต่ฉบับแรกจนถึงฉบับสุดท้าย (รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2521) รวม 12 ฉบับด้วยกัน และในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญต่าง ๆ เหล่านี้ เฉพาะรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2475 (ฉบับถาวร), 2489, 2490, 2492, 2511, 2517, 2521 เท่านั้นที่มีบทบัญญัติซึ่งเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรโดยชัดแจ้ง ว่าด้วยความคุ้มครองสิทธิ- เสรีภาพของชนชาวไทย¹

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่มีผลใช้บังคับอยู่คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 22 ธันวาคม 2521 เป็นต้นไป และได้บัญญัติ คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยไว้ในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทยใน

1 อนุชิต สุธาธรรม

¹ อนุชิต สุธาธรรม, "สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย" วารสารทนายความ

ส่วนที่เกี่ยวกับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการถูกจับกุมมีบัญญัติไว้ดังนี้คือ

มาตรา 28 "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในร่างกาย"

การจับกุม คุมขัง หรือตรวจค้นตัวบุคคลไม่ว่ากรณีใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย"

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าในเรื่องความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการถูกจับกุมมีบัญญัติไว้เพียงมาตราเดียวเท่านั้นคือ มาตรา 28 ดังกล่าวข้างต้น และมาตรา 28 นี้ มีลักษณะเป็นบททั่วไปสำหรับหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองนั้นไม่ได้บัญญัติเอาไว้ แต่ให้โยงไปใช้กับบทบัญญัติแห่งกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ เองซึ่งในปัจจุบันนี้ก็คือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้นอาจจะกล่าวได้ว่าบทบัญญัติมาตรานี้เป็นแนวทางที่ชี้ให้เห็นว่ารัฐพึงต้องให้ความเคารพในสิทธิและเสรีภาพในร่างกายของบุคคลนั้นเป็นการออกกฎหมายหรือระเบียบใด ๆ หากก็ตาม พึงจะต้องทำให้สอดคล้องกับแนวทางที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

การที่รัฐธรรมนูญของประเทศไทยบัญญัติโยงหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ไปขึ้นอยู่กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งทำให้เห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะบัญญัติคุ้มครอง เรื่องการจับหรือตรวจค้นตัวบุคคล หรือค้นเคหสถานเล็กน้อยเพียงใดก็ได้ โดยบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะไม่มีโอกาสที่จะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้เลย เพราะในรัฐธรรมนูญได้กำหนดรายละเอียดไว้อย่างชัดเจน เหมือนกับกรณีของรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาซึ่งได้วางหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้โดยแน่ชัดในรัฐธรรมนูญนั่นเอง เช่น วางหลักในเรื่องสิทธิในการมีทนายความ สิทธิที่จะไม่ให้การอันเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองในคดีอาญาหรือหลักในเรื่องการจับ การค้น จะทำได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเท่านั้น ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาได้มีบัญญัติไว้โดยชัดเจนดังที่ได้พิจารณามาในตอนต้นแล้ว

2.3 บทบัญญัติ เรื่องการจับตามที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญากับหลัก เรื่องสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่มีบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญและ

กฎหมายหรือระเบียบลักษณะอื่น ๆ ของไทย

2.3.1 การคุ้มครองคามรัฐธรรมนูญของไทย

หากจะพิจารณาในลักษณะกว้าง ๆ แล้วจะเห็นได้ว่าเท่าที่เป็นมารัฐธรรมนูญของไทยฉบับต่าง ๆ ได้วางหลักเกณฑ์เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนจากการถูกจับกุมที่ไม่ชอบไว้เป็น 2 แนวทางด้วยกัน¹ คือ

แนวทางแรกบัญญัติวางหลักเกณฑ์ไว้อย่างกว้าง ๆ ในรัฐธรรมนูญโดยตรง เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2492 มาตรา 31 ดังนี้

บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย

การจับกุมคุมขังหรือตรวจค้นตัวบุคคลไม่ว่ากรณีใด ๆ จะกระทำได้อีกแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่ผู้ที่ถูกจับหรือถูกตรวจค้นจะต้องได้รับแจ้ง เหตุพร้อมรายละเอียดสมควรในการที่ถูกจับ หรือถูกตรวจค้นโดยไม่ชักช้า และผู้ถูกคุมขังย่อมมีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความเป็นการเฉพาะตัวได้ ในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคลผู้ถูกคุมขังเองก็ตี พนักงานอัยการก็ตี บุคคลอื่นใด เพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขังก็ตี มีสิทธิร้องต่อศาลท้องที่ซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดีอาญาว่าการคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นว่านี้ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เห็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขัง เป็นการชอบด้วยกฎหมายก็ให้ศาลส่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2511 และฉบับปีพุทธศักราช 2517 ก็มีบทบัญญัติไว้ทำนองนี้เช่นกัน

แนวทางที่สอง มิได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญโดยตรง แต่อ้างให้ไปใช้ตามกฎหมายอื่น ๆ ในเรื่องนั้น เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 มาตรา 27 บัญญัติว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพในร่างกาย การจับกุม การคุมขัง หรือการ

¹จรงค์ จุฑานนท์, "การคุ้มครองสิทธิของประชาชนต่อการถูกจับกุมและตรวจค้นที่ไม่ชอบธรรม", วิทยานิพนธ์, อ่างแก้ว, หน้า 63-64.

ตรวจค้นตัวบุคคลไม่ว่าในกรณีใด ๆ จะกระทำได้อีกแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย” ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2521) ก็ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 28 ในลักษณะทำนองเดียวกัน ดังนั้นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการถูกจับกุมจึงมีรายละเอียดที่จะต้องไปพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอันเป็นกฎหมายที่ได้บัญญัติขึ้นเพื่อเสริมบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญอีกคั้งหนึ่ง

2.3.2 การคุ้มครองตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ดังที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วว่าบทบัญญัติรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.2521) ของไทยนั้นได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลไว้โดยกว้าง ๆ โดยให้มีการกำหนดรายละเอียดในกฎหมายส่วนอื่นที่จะออกมารองรับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ฉะนั้นในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลจากการถูกจับกุมโดยไม่ชอบ จึงได้มีรายละเอียดบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งกรณีนี้ เห็นได้ว่าต่างกับประเทศสหรัฐอเมริกา หลักเกณฑ์ว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลมีบัญญัติไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญและศาลสูงสุดก็ได้พิพากษายืนยันหลักการดังกล่าวตลอดมา และได้วิวัฒนาการนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละรัฐจึงมีการกล่าวถึงกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ชื่อว่าเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแนวรัฐธรรมนูญ (Constitutional Criminal Procedure)¹ สำหรับหลักเกณฑ์ในการจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยได้วางหลักเกณฑ์ไว้เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ โดยแยกเป็นหัวข้อได้ดังนี้คือ

1. ผู้มีอำนาจจับได้แก่
  1. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ
  2. พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่
  3. พนักงานสอบสวน
4. ราษฎร

¹วิสาร พันธนะ, "วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา" อุทธรณ์, อ่างแล้ว,

1.1 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเป็นผู้มีหลักเกณฑ์ดังนี้

โดยปกติพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะจับผู้ใด โดยไม่มีหมายจับไม่ได้¹ แต่ถ้าผู้ถูกจับตามหมายหลบทหนีหรือมีผู้ช่วยให้หนีไปได้ติดตามจับกุมได้โดยไม่ต้องมีหมายอีก²

ในบางกรณีพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับก็ได้ คือ³

1. ความผิดซึ่งหน้า⁴ และความผิดอาญาซึ่งระบุไว้ในบัญชีท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาให้ถือว่าเป็นความผิดซึ่งหน้าด้วย ในกรณีดังนี้⁵

(1) เมื่อพบบุคคลหนึ่งถูกไล่จับตั้งผู้กระทำโดยมีเสียงร้อง เอะอะ

(2) เมื่อพบบุคคลหนึ่งแทบจะตันที่ทันใดหลังจากกระทำผิด ในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุขึ้น และมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำผิดหรือมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำผิดหรือมีร่องรอยพิรุณ เห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือเนื้อตัวของผู้นั้น

2. เมื่อพบบุคคลนั้นกำลังพยายามกระทำผิดหรือพบโดยมีพฤติการณ์อันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะกระทำผิดโดยมีเครื่องมือ อาวุธ หรือ วัตถุอย่างอื่นอันสามารถอาจใช้ในการกระทำผิดได้⁶

3. เมื่อมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำผิดมาแล้วและจะหลบหนี⁷

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78

²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 65

³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (1), (2), (3), (4)

⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80

⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 (1), (2), และมาตรา 78 (1)

⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (2)

⁷ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (3)

4. เมื่อมีผู้ขอให้จับโดยแจ้งว่าบุคคลนั้นได้กระทำความผิดและแจ้งด้วยว่าได้ร้องทุกข์ไว้ตามระเบียบแล้ว¹

นอกจากข้อยก เว้นดังกล่าวข้างต้นแล้ว เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานฝ่ายปกครอง เมื่อนายประกันร้องขอพนักงานดังกล่าวมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ²

1.2 พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ เป็นผู้จับมีหลักเกณฑ์ดังนี้³

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่⁴ เมื่อจับด้วยตนเองไม่ต้องมีหมายจับแต่ต้องเป็นกรณีที่อาจออกหมายจับได้หรือจับได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

1.3 พนักงานสอบสวน⁵ เป็นผู้จับมีหลักเกณฑ์ดังนี้⁶

ในระหว่างการสอบสวนปรากฏว่าบุคคลใดเป็นผู้กระทำความผิดแต่ต้องประกอบด้วยมาตรา 66 และ 78 เช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ถ้าปรากฏว่าผู้กระทำความผิดก่อนลงมือสอบสวนก็ไม่มีอำนาจจับ⁷

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 (4)

²ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 117

³ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78 วรรคท้าย

⁴ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (17)

⁵ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (๑)

⁶ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 136

⁷ เรียงธรรม ลัดพลี, คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(จัดพิมพ์โดยคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ.2526), หน้า 54.

1.4 ราษฎร เป็นผู้จับมีหลักเกณฑ์ดังนี้¹

โดยหลักราษฎรจะจับผู้ใดไม่ได้ เพราะที่ไม่มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่ก็มีในบางกรณีที่ถูกกฎหมายได้ให้อำนาจแก่ราษฎรที่จะทำการจับในกรณีดังต่อไปนี้

1.4.1 เจ้าพนักงานผู้จัดการตามหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธี

พิจารณาความอาญา มาตรา 61 จะขอความช่วยเหลือจากบุคคลใกล้เคียงเพื่อจัดการตามหมายนั้นก็ได้ แต่จะบังคับให้ผู้ใดช่วยโดยอาจเกิดอันตรายแก่เขานั้นไม่ได้ (มาตรา 82) ฉะนั้นราษฎรไม่มีอำนาจจับในความผิดซึ่งหน้า ตามมาตรา 78(1) แม้เจ้าพนักงานจะร้องขอ ทั้งนี้เพราะไม่มีหมายจับ

1.4.2 เมื่อผู้นั้นกระทำความผิดซึ่งหน้า ตามมาตรา 80 และความผิดนั้นได้ระงับไว้ในท้ายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ด้วย

ราษฎรจับตามข้อ 1.4.2 คือ

1. ได้แก่ความผิดตามบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ (วิธีพิจารณาความอาญา) ซึ่งเห็นกำลังกระทำหรือพบในอาการใด ซึ่งแทบจะไม่มี ความสงสัยเลย ว่า เขาได้กระทำความผิดดังกล่าวมาแล้วสด ๆ (มาตรา 79, 80 วรรคแรก)
2. ได้แก่ความผิดตามบัญชีท้ายประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งมีผู้ถูกไล่จับค้างผู้กระทำความผิดโดยมีเสียงร้องเอะอะ (มาตรา 79, 80 วรรคสอง (1))
3. ได้แก่ความผิดตามบัญชีท้ายประมวลกฎหมาย ๗ นี้ ซึ่งพบบุคคลหนึ่งแทบจะทันทีทันใด หรือจากการกระทำความผิดในถิ่นแถวใกล้เคียงกับที่เกิดเหตุ นั้นและมีสิ่งของที่ได้มาจากการกระทำความผิด หรือมีเครื่องมือ อาวุธ หรือวัตถุอย่างอื่นอันสันนิษฐานได้ว่าได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีร่องรอยพิรุณเห็นประจักษ์ที่เสื้อผ้าหรือ เนื้อตัวของผู้นั้น (มาตรา 79, 80 วรรคสอง (2))
4. นายประกันมีอำนาจจับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่หนีหรือจะหลบหนีได้เอง (มาตรา 117)

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 79, 82 และ 117.

2. ข้อห้ามในการจับ¹

1. ในที่รโหฐาน เว้นแต่จะได้ทำความบัพัญญูติในประมวลกฎหมายนี้อันว่าด้วยการค้นในที่รโหฐาน หมายความว่าแม้จะมีหมายจับหรือไม่ก็ตาม ห้ามจับในที่รโหฐาน เว้นแต่จะได้ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยการค้นในที่รโหฐานแล้ว (มาตรา 81 (1)) แต่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจผู้ค้นมีอำนาจเข้าไปในที่รโหฐานนั้น (ครอบครองอยู่) ในกรณีที่มิใช่หมายจับ หรือจับตามมาตรา 78 แม้จะไม่มีหมายค้น (มาตรา 92(5)) และในกรณีที่บุคคลนั้นอาจถูกจับได้ตามมาตรา 78, 65 และมีพฤติการณ์ตามมาตรา 92(1)-(4) หากได้รับอนุญาตหรือยินยอมจากเจ้าของที่รโหฐานให้เข้าไปแล้ว เช่นไปดูแลความสงบ เรียบร้อยยอมมีอำนาจจับได้ สำหรับที่รโหฐานนั้นหมายความถึงที่ต่าง ๆ ซึ่งมีใช้สาธารณสถานตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2(3)²

2. ในพระราชวังหรือในที่ซึ่งพระมหากษัตริย์ พระมเหสี หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประทับหรืออยู่นอกจากจะได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อน แต่ถ้าเป็นเจ้าพนักงานภายในบริเวณอยู่แล้วก็มีอำนาจจับได้เอง³

3. ข้อปฏิบัติในการจับมีหลัก เกณฑ์ดังนี้คือ

1. ในการจับนั้นเจ้าพนักงานหรือราษฎรซึ่งทำการจับต้องแจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นว่า เขาต้องถูกจับ แล้วสั่งให้ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับ แต่ถ้าจำเป็นก็ให้จับตัวไป ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนี หรือพยายามจะหลบหนีผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีและความมั่งกั้นทั้งหลาย เท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้นั้น⁴

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 81.

² เริงธรรม ลัดพลี, คำบรรยายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 56.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 83.

2. เจ้าพนักงานหรือราษฎรผู้ทำการจับต้อง เอาตัวผู้ถูกจับไปอยู่ที่ทำการของ พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยทันที และ เมื่อถึงที่นั้นแล้วถ้ามีหมายจับก็ให้ เอาออกอ่านให้ ผู้ถูกจับฟังทั้งแจ้ง เหตุที่จับนั้นด้วย พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งมีผู้นำผู้ถูกจับมาส่งนั้นจะควบคุม ผู้ถูกจับไว้หรือปล่อยชั่วคราวก็ได้ เมื่อจับโดยมีหมายให้รายงานต่อไปยัง เจ้าหน้าที่ซึ่งออกหมายนั้น ถ้าเจ้าหน้าที่ซึ่งออกหมายต้องการตัวก็ให้จัดการส่งผู้ถูกจับไปให้ ถ้าราษฎร เป็นผู้จับให้บันทึกชื่อ อาชีพ ที่อยู่ของผู้จับอีกทั้งข้อความและพฤติการณ์แห่งการจับนั้นไว้แล้วให้ผู้จับลงลายมือชื่อกำกับ ไว้เป็นสำคัญ ในกรณีจำเป็นเจ้าพนักงานหรือราษฎรที่ทำการจับจะจัดการพยามบาลผู้ถูกจับเสียก่อน นำตัวไปส่งตามมาตรานี้ก็ได้¹

3. เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาและยึดสิ่งของต่าง ๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ การค้นนั้นจักต้องทำโดยสุภาพ ถ้าค้นผู้ต้องหาต้องให้หญิงอื่น เป็น ผู้ค้น²

4. ห้ามมิให้ใช้วิธีควบคุมผู้ถูกจับ เกินกว่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้เขาหนีหนีเท่านั้น³

2.3.3 การคุ้มครองความประมวลกฎหมายอาญา เจ้าพนักงานหรือราษฎร ผู้ทำการจับกุมบุคคลใดจะต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ หากไม่ได้ปฏิบัติตามวิธีที่ กฎหมายกำหนดไว้แล้วเจ้าพนักงานผู้ทำการจับกมนั้นก็อาจ เกิดความรับผิดชอบในทางอาญาขึ้นได้ จึง เห็นได้ว่าบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาไม่ เพียงแต่บัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของ บุคคลโดยทั่วไปเท่านั้น ยังคุ้มครองผู้ถูกจับกุมโดยมิชอบด้วยกฎหมายด้วย บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องใน เรื่องนี้คือ

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 84.

² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85.

³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 86.

มาตรา 157 บัญญัติว่าผู้ใดเป็นเจ้าของพนักงาน ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเพื่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้หนึ่งผู้ใด หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริตต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี หรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 288 บัญญัติว่า ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี

มาตรา 295 บัญญัติว่า ผู้ใดทำร้ายร่างกายผู้อื่นจน เป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจของผู้อื่นนั้น ผู้นั้นกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกายต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่พันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (แต่ถ้าเป็นอันตรายสาหัสต้องรับโทษหนักขึ้นตามมาตรา 197)

มาตรา 310 บัญญัติว่า ผู้ใดท่วงเหนี่ยวหรือกักขังผู้อื่น หรือกระทำด้วยประการใดให้ผู้อื่นปราศจาก เสรีภาพในร่างกาย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ถ้าผู้ถูกท่วงเหนี่ยวได้รับอันตรายถึงสาหัสหรือตายต้องรับโทษหนักขึ้นตาม มาตรา 310 วรรคสอง)

นอกจากบทบัญญัติของกฎหมายในลักษณะต่าง ๆ ที่ได้ออกมา เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของบุคคลที่จะไม่ถูกจับกุมโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว รัฐยังได้ให้ความสำคัญ เกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้ถูกจับกุมควรจะได้รับ ความคุ้มครองอีกดังจะ เห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 7 ทวิ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้บัญญัติสิทธิของผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังในชั้นจับกุมและสอบสวนดังนี้¹

พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจซึ่งรับมอบตัวผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหา มีหน้าที่ต้องแจ้งให้ผู้ถูกจับหรือผู้ต้องหาที่ถูกควบคุมหรือขังทราบถึงสิทธิดังนี้

1. พบและปรึกษาผู้ที่จะเป็นทนาย สองต่อสอง

¹แก้ไขเพิ่มเติมตามพระราชบัญญัติแก้ไข เพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับที่ 15 (พ.ศ.2527) ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 21 ก.ย. 2527.

2. ได้รับการ เยี่ยมตามสมควร

3. ได้รับการรักษาพยาบาลโดย เร็ว เมื่อเกิดการ เจ็บป่วย

ตามที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ เป็นบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องการคุ้มครอง ผู้ถูกจับกุมตามกฎหมาย ตลอดจนวิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงานในการจับกุมซึ่ง เป็นการวางหลักเกณฑ์ ไว้ในลักษณะที่กว้าง ๆ ต่อมาหลังจากที่ประเทศไทยประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาแล้ว รัฐได้เห็นความสำคัญในการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในเรื่องการ จับกุม ดังนั้นกระทรวงมหาดไทยจึงได้ประกาศใช้ประมวลระเบียบการตำรวจ เกี่ยวกับคดีและ ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย เพื่อ เป็นการวางหลักเกณฑ์ในรายละเอียดเกี่ยวกับการ จับกุม เพื่อ เป็นแนวทางให้เจ้าพนักงานตำรวจได้ปฏิบัติในแนว เดียวกัน ทั้งนี้ก็เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของ ประชาชนนั่นเองดังจะได้กล่าวต่อไป

2.3.4 การคุ้มครองตามข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบ การดำเนินคดีอาญา ซึ่งได้มีการประกาศใช้ครั้งแรก เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2523 และมีการ แก้ไขเปลี่ยนแปลงในฉบับต่อ ๆ มารวมถึงปัจจุบันนี้ 4 ฉบับด้วยกันดังนี้คือ

1. ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2523 ความมุ่งหมายของข้อบังคับฉบับนี้คือ เพื่อให้การดำเนินคดีอาญาของ เจ้าพนักงาน ได้ เป็นไปด้วยความ เป็นระเบียบเรียบร้อยและยุติธรรมในส่วนที่ เกี่ยวกับการจับกุมของ เจ้าพนักงาน ตำรวจได้กำหนดไว้ดังนี้คือ

1. นอก เหนือจากกรณีที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78(1) และ (2) และการปฏิบัติตามหมายจับของศาล ก่อนที่จะทำการจับกุมหรือออก หมายจับบุคคลใด เจ้าพนักงานจะต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้เป็นที่แน่ชัด และเพียงพอ ที่จะเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหากระทำความผิดทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้หลัก เกณฑ์ดังจะกล่าวต่อไปนี้เป็น¹

¹ยก เลิกโดยข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา ฉบับที่ 2 (2523).

1.1 การจับกุมข้าราชการการเมือง สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐสมาชิก สภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาลให้ขอความเห็นชอบจากอธิบดีกรมอัยการ หรือผู้ปฏิบัติราชการ แทนก่อน

1.2 การจับกุมข้าราชการประจำในส่วนกลางหรือผู้ว่าราชการจังหวัดให้ขอความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ปฏิบัติราชการแทนก่อน

1.3 การจับกุมข้าราชการประจำในส่วนภูมิภาคให้ขอความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนก่อน

1.4 การจับกุมบุคคลนอกเหนือจากกรณีที่ได้กล่าวไว้ในข้อ 1.1, 1.2 และ 1.3 ให้ปฏิบัติดังนี้

ก. ในกรุงเทพมหานครให้ขอความเห็นชอบจากอัยการพิเศษฝ่ายคดี หรือผู้ปฏิบัติราชการแทนก่อน

ข. ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครให้ขอความเห็นชอบจากอัยการจังหวัดประจำท้องที่ที่จะมีการจับกุมหรือผู้ปฏิบัติราชการแทนหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

ข้อบังคับฉบับที่ 1 นี้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2523 ต่อมาได้ออกข้อบังคับฉบับที่ 2 ซึ่งแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบังคับฉบับที่ 1 ดังนี้

2. ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2523 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2523 เหตุผลในการประกาศใช้คือเพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบังคับฉบับที่ 1 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นในส่วนที่เกี่ยวกับการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจมีดังนี้

1. ให้ยกเลิกความใน 1. แห่งข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 1) และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

"1. นอกจากกรณีที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78(1) (2) และ (4) มาตรา 117 กรณีการปฏิบัติตามหมายจับของศาล กรณีการจับในคดีความผิดสุโทษคดีความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกและคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวไม่เกินสองพันบาทและการจับกุมในกรณีถูกเงินและจำเป็นอย่างยิ่ง ก่อนที่จะทำการ

จับกุม หรือออกหมายจับบุคคลใด เจ้าพนักงานจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้เพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้กระทำความผิดอาญา ทั้งนี้จะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้คือ

1.1 การจับกุมข้าราชการการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภากรุงเทพมหานครให้ขอความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

1.2 การจับกุมข้าราชการประจำและสมาชิกสภาท้องถิ่น นอกจากสมาชิกสภากรุงเทพมหานครที่ได้กระทำผิดในกรุงเทพมหานครหรือนอกราชอาณาจักร หรือการจับกุมผู้ว่าราชการจังหวัดให้ขอความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

1.3 การจับกุมข้าราชการประจำและสมาชิกสภาท้องถิ่น นอกจากสมาชิกสภากรุงเทพมหานครที่ได้กระทำผิดในท้องที่จังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครให้ขอความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดท้องที่ที่ความผิดได้เกิดภายในเขตหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

1.4 การจับกุมบุคคลนอกจากกรณีดังกล่าวไว้ใน 1.1, 1.2 และ 1.3

ก. ในกรุงเทพมหานคร หรือในกรณีที่มีความผิดได้กระทำนอกราชอาณาจักร ให้ขอความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

ข. ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครให้ขอความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัดแห่งท้องที่ที่ความผิดได้เกิดภายในเขตหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายก่อน

การจับกุมบุคคลตาม 1.4 โดยเจ้าพนักงานตำรวจตั้งแต่ตำแหน่งผู้บังคับการขึ้นไป ทำการจับกุมด้วยตนเองได้รับการยกเว้น ไม่ต้องปฏิบัติตามข้อนี้

การจับกุมบุคคลในกรณีฉุกเฉินและจำเป็นอย่างยิ่งดังกล่าว ในวรรคแรกให้รายงานถึงเหตุฉุกเฉิน และความจำเป็นดังกล่าวให้ผู้มีอำนาจให้ความเห็นชอบทราบโดยพลัน"

ข้อสังเกต ข้อบังคับฉบับที่ 2 นี้ขยายอำนาจในการจับกุมโดยไม่ต้องขอความเห็นชอบให้มากขึ้นและเปลี่ยนแปลงผู้มีอำนาจในการให้ความเห็นชอบในการจับกุม

3. ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2523 ประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2523 ข้อบังคับฉบับนี้ได้ประกาศใช้บังคับ

เนื่องจาก เป็นการแก้ไขข้อผูกมัดเกี่ยวกับตัวบุคคลผู้ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ที่มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจับกุมหรือออกหมายจับ ข้อบังคับมีข้อความดังนี้

1. ให้เพิ่มเติมความต่อไปนี้เป็นวรรคท้ายใน 1 แห่งข้อบังคับ กระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดย 1. แห่งข้อบังคับ กระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2523¹

" ผู้มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจับกุม หรือออกหมายจับตามข้อบังคับนี้จะมอบหมาย เป็นหนังสือให้แก่ผู้ใดก็ได้โดยให้คำนึงถึงระดับตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ที่จะได้รับมอบหมาย เป็นสำคัญ"

เนื่องจากข้อบังคับ ฉบับที่ 3 ได้ให้อำนาจผู้มีอำนาจให้ความเห็นชอบในการจับกุม ที่จะมอบหมายอำนาจดังกล่าวให้แก่ผู้ใดตั้งนั้นกระทรวงมหาดไทยจึงมีคำสั่งที่ 735/2523 ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2523 เรื่องมอบหมายการให้ความเห็นชอบในการจับกุม หรือออกหมายจับบุคคล โดยปลัดกระทรวงมหาดไทยได้มอบหมายให้บุคคลดังต่อไปนี้ เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบในการจับกุมหรือออกหมายจับบุคคลอื่นคือ

1. รองปลัดกระทรวงมหาดไทย
2. ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย
3. อัยการพิเศษฝ่ายคดี กรมอัยการ
4. ผู้ช่วยอัยการพิเศษฝ่ายคดี กรมอัยการ
5. อัยการพิเศษประจำกรม กรมอัยการ
6. พนักงานอัยการประจำศาลจังหวัดมณฑลบุรี

¹อ้างแล้ว ยกเลิกตามฉบับที่ 4.

บุคคลดังกล่าวมีอำนาจให้ความ เห็นชอบในการจับกุมหรือออกหมายจับแทนปลัด
กระทรวงมหาดไทยได้ทุกคดี เว้นแต่กรณีดังต่อไปนี้ปลัดกระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้พิจารณา
เองคือ

1. การจับหรือออกหมายจับบุคคลตาม 1.1 ของข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่า
ด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2523 เฉพาะข้าราชการการเมืองและ
สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งรัฐ
2. การจับหรือออกหมายจับบุคคลตาม 1.2 ของข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย
ระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2523 เฉพาะข้าราชการประจำมีตำแหน่งตั้งแต่
อธิบดีหรือเทียบเท่าขึ้นไป หรือผู้ว่าราชการจังหวัด
3. การจับหรือออกหมายจับบุคคลตาม 1.4 ก. ของข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย
ว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2523 เฉพาะคดีความผิดเกี่ยวกับความ
มั่นคงแห่งราชอาณาจักรและความผิดเกี่ยวกับการกระทำความผิด เป็นคอมมิวนิสต์
4. ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 4)
พ.ศ.2523 ได้ประกาศใช้ เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2525 ได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องการจับกุม
ไว้ดังนี้คือ

ข้อ 1 ให้ยกเลิกความใน 1. แห่งข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยระเบียบ
การดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2523 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วย
ระเบียบการดำเนินคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2523 และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"ข้อ 1. ในกรณีที่ จะออกหมายจับตามมาตรา 66 (1) หรือ (2) แห่งประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เว้นแต่คดีความผิดทุกโทษ คดีความผิดตามกฎหมายว่าด้วย
จรรยาบรรณและคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวไม่เกินสองพันบาท เจ้าพนักงานจะต้องรวบรวม
พยานหลักฐานให้เพียงพอที่จะเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแล้ว เสนอขอรับความเห็นชอบก่อน
ดังนี้

- ก. ในกรุงเทพมหานครให้ขอความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย
หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย
- ข. ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานครให้ขอความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการ

จังหวัดแห่งท้องที่ที่ความผิดได้เกิดหรืออ้างหรือ เชื่อว่าได้เกิดภายในเขตอำนาจของคนหรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมาย

ในกรณีที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่จับตัวคนเองโดยไม่ต้องมีหมายตามความในมาตรา 78 วรรคสองแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหากเป็นการจับโดยอาศัยเหตุที่จะต้องออกหมายจับได้ตามมาตรา 66 (1) หรือ (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะต้องได้รับความเห็นชอบก่อน เช่นเดียวกับการออกหมายจับตามวรรคหนึ่ง

การมอบหมายตาม ก. และ ข. ให้ทำเป็นหนังสือโดยคำนี้ถึงระดับตำแหน่งหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ที่จะได้รับมอบหมาย เป็นสำคัญ”

นอกจากนี้กระทรวงมหาดไทยยังได้มีคำสั่งที่ 62/2525 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2525 เรื่องมอบหมายให้ความเห็นชอบในการออกหมายจับบุคคลโดยคำสั่งดังกล่าวได้ยกเลิกคำสั่งกระทรวงมหาดไทยที่ 735/2523 ลงวันที่ 12 ธันวาคม 2523 และได้มอบหมายใหม่ให้บุคคลดังต่อไปนี้ เป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบในการออกหมายจับบุคคลคือ

1. ผู้ตรวจราชการกระทรวงมหาดไทย
2. นักปกครองกระทรวงมหาดไทย
3. อัยการพิเศษฝ่ายคดี กรมอัยการ
4. ผู้ช่วยอัยการพิเศษฝ่ายคดี กรมอัยการ
5. อัยการพิเศษประจำกรม กรมอัยการ
6. พนักงานอัยการประจำศาลจังหวัดมโนบุรี

โดยให้ผู้ได้รับมอบหมายพิจารณาให้ความเห็นชอบในการออกหมายจับบุคคลแทน

ปลัดกระทรวงมหาดไทยได้ทุกกรณี

ฉะนั้นเมื่อข้อบังคับฉบับที่ 4 นี้ได้ออกประกาศใช้บังคับแล้วจึง เป็นอันว่าการจับตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 78(3) ซึ่งเป็นการจับ "เมื่อมีเหตุอันควร สงสัยว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดมาแล้วและจะหลบหนี" และการจับกุมข้าราชการฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งตามข้อบังคับฉบับที่ 2 ระบุให้ต้องขอความเห็นชอบจากผู้มีอำนาจให้ความเห็นชอบก่อนนั้น เป็นอันยกเลิกไป

2.3.5 การคุ้มครองตามประมวลระเบียบการตำรวจ เกี่ยวกับคดี¹ เกี่ยวกับการจับกุมนั้นมีบัญญัติไว้ในลักษณะ 3 ของประมวลระเบียบ ฯ สรุปได้โดยย่อดังนี้คือ

1. การจับกุมโดยทั่วไปมีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติของเจ้าพนักงาน ตำรวจดังนี้คือ

ข้อ 13 กำหนดว่า "การจับกุมคือการที่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือราษฎรใช้อำนาจตามกฎหมายจับบุคคลผู้กระทำความผิดหรือสงสัยว่ากระทำความผิดในทางอาญาหรือ จับเพื่อนำตัวผู้ถูกจับไปจัดการตามกฎหมาย

การจับนี้แม้ผู้จับเพียงแต่แจ้งแก่ผู้ที่จะถูกจับนั้นให้ทราบว่า เขาต้องถูกจับแล้วสั่งให้ ผู้ถูกจับไปยังที่ทำการของพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจพร้อมด้วยผู้จับดังนี้ก็อยู่ในการจับเช่นกัน"

ข้อ 14 กำหนดว่า "การจับกุมนั้น เป็นการกระทำให้ผู้ถูกจับเสียความเป็นอิสระภาพ เจ้าพนักงานตำรวจจึงควรระมัดระวังใช้อำนาจจับโดยสุภาพในเมื่อมีความจำเป็นและให้ถูกต้อง ความที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้

ในเรื่องการจับกุมผู้กระทำความผิดขอให้ เจ้าหน้าที่ตำรวจพึง คิดอยู่เสมอว่า เหตุที่จับกุมผู้ กระทำความผิดก็เพื่อความสงบสุขของประชาชน และเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษสนองตามกฎหมาย บัญญัติไว้จะได้ เป็นทางป้องกันและมีให้คนอื่นเอา อย่าง วิธี การของ เจ้าหน้าที่ตำรวจอัน พึง ระมัดระวังก็คืออย่าง เทียวจับผิดตัว การปราบปรามนั้น เบื้องต้นเราต้องสืบสวนให้ได้ความจริง

¹ประมวลระเบียบดังกล่าวนี้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2498 .

แน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิดมีหลักฐานมากนักน้อย เพียงใด ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจจับผู้กระทำผิดโดยไม่ผิดตัว แม้หลักฐานจะยังไม่พอสืบถึงศาลลงโทษก็ยังเป็นที่เกรงขามแก่ผู้กระทำผิด เพราะคนใดกระทำผิดถึงหลักฐานไม่พอให้ศาลลงโทษ แต่ประชาชนต้องถ่วงยอมทราบว่าใคร เป็นผู้กระทำผิดในคดีนั้น เมื่อทางการตำรวจได้จับไม่ผิดตัวอย่างน้อยประชาชนก็เห็นความสามารถของตำรวจ และในเวลาเดียวกันก็เป็นทางทำให้ผู้ที่คิดจะกระทำผิดหวาด เกรงต่ออาญา แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าเราจับกันง่าย ๆ เมื่อจับผิดตัวโทษเลยประชาชนจะถูก โทษเลยผู้กระทำผิดตัวจริงจะถูก ในความสามารถของตำรวจก็เป็นทางหนึ่งที่ อาจทำให้คนกระทำผิดหรือคิดกระทำผิดมีใจกำเริบไม่เกรงกลัวต่ออาญา จะเป็นผลร้ายในการรักษาความสงบแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจยิ่งไปกว่าที่ยังจับคนร้ายไม่ได้

ให้ฟัง เข้าใจว่า วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ของการจับกุมก็เพื่อประโยชน์ในการระงับปราบปรามเหตุอันเกิดขึ้นเฉพาะหน้าหรืออาจจะเกิดขึ้น หรือเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสหลบหนีได้สะดวกเท่านั้น ดังนั้นหากกรณีใดไม่ใช่ความผิดที่เกิดขึ้นซึ่งหน้าหรือไม่จำเป็นต้องระงับปราบปรามทันทีหรือเชื่อว่าผู้ต้องหาจะไม่หลบหนีโดยมีเหตุผลอันควร เชื่อได้แล้ว ก็ไม่สมควรทำการจับกุมผู้ต้องหาโดยทันที แต่ควรรีบเร่งสอบสวนพยานหลักฐานฝ่ายผู้กล่าวหาและรวบรวมข้อเท็จจริงตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ ในการกระทำของผู้ต้องหาไว้ให้พร้อมมูลก่อน จนเห็นว่าคดีมีมูลพอที่ผู้ต้องหาคนนั้นได้แล้ว จึงดำเนินการจับกุม หรือออกหมาย เรียก เพื่อสอบสวนดำเนินคดีต่อไปก็ย่อมจะเป็นการเหมาะสมหากผู้ต้องหา เป็นพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นข้าราชการ เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นชาวต่างประเทศชั้นผู้ดี หรือเป็นคนที่มีชื่อเสียงในทางสัมมาชีพแล้ว ต้องคำนึงถึงข้อนี้ให้มาก

2. การจับกุมพระภิกษุสามเณรกำหนดไว้ในประมวลระเบียบฯ ข้อ ๑๑ สรุปได้ดังนี้

ในกรณีที่พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนากระทำความผิดอาญานั้นไม่มีกฎหมายในที่ใดบัญญัติห้ามมิให้ทำการจับกุมแต่ประการใด เจ้าพนักงานคงทำการจับกุมได้เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ให้ระลึกไว้ว่าพระภิกษุสามเณรนั้นเป็นที่เคารพกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชน การกระทำใด ๆ ต่อพระภิกษุสามเณรนั้นจักต้องกระทำด้วยความเคารพสุภาพและอ่อนโยนในทุกกรณี แต่เมื่อทำการจับกุมตัวมาได้แล้ว ถ้าจะจำเป็นจะต้องควบคุมให้ปฏิบัติตามระเบียบที่ว่าด้วยการควบคุมต่อไป

3. การจับกุมข้าราชการชั้นสัญญาบัตรและชั้นตรีขึ้นไปกำหนดไว้ในประมวลระเบียบ
ข้อ 42 สรุปได้ดังนี้

เมื่อข้าราชการชั้นสัญญาบัตรหรือชั้นตรีหรือเทียบเท่าขึ้นไปต้องหาคดีอาญา
ให้ปฏิบัติดังนี้

1. การจับหรือออกหมายจับข้าราชการประจำการตั้งแต่ชั้นสัญญาบัตร ชั้นตรี
หรือเทียบเท่าขึ้นไป ซึ่งต้องหาคดีอาญานั้น ก่อนที่จะทำการจับกุมหรือออกหมายจับให้
ขอรับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาก่อนคือ

ก. ในกรุงเทพมหานครให้ขอรับความเห็นชอบจากผู้บังคับการหรือผู้
รักษาการแทนขึ้นไป

ข. ในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร ให้ขอรับความเห็นชอบจาก
ผู้ว่าราชการจังหวัด หากผู้ว่าราชการจังหวัดไม่เห็นชอบด้วย ให้รายงานขออนุมัติไปยังอธิบดี
หรือรองอธิบดีกรมตำรวจ

ค. การจับกุมข้าราชการชั้นพิเศษหรือเทียบเท่าขึ้นไปทั้งในกรุงเทพมหานคร
และในต่างจังหวัดให้ขอรับความเห็นชอบจากปลัดกระทรวงมหาดไทย เว้นแต่เป็นกรณีสำคัญ
ซึ่งถ้าไม่ทำการจับกุมทันทีอาจก่อให้เกิดความเสียหาย หรือผลร้ายอย่างอื่นขึ้นได้ เช่น กรณีที่
ข้าราชการผู้นั้นกำลังอาละวาด หรือจะก่อการร้ายหรือกำลังจะหลบหนีหรือ เป็นกรณีที่ผู้บังคับบัญชา
ของผู้นั้นเองขอให้จับ หรือกำลังกระทำความผิดซึ่งหน้าหรือจับตามหมายศาลเป็นต้น ก็ให้ทำการ
จับกุมได้ทันที

2. ถ้านายตำรวจชั้นผู้บังคับการหรือผู้รักษาการแทนขึ้นไปในกรุงเทพมหานคร
หรือผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้รักษาการแทนขึ้นไปในจังหวัดอื่นนอกจากกรุงเทพมหานคร เป็นผู้จับ
เองหรือสั่งให้จับไม่ต้องขอรับความเห็นชอบจากผู้ใด เว้นแต่กรณีการจับตาม 1 (ค)

เมื่อได้มีการจับกุมข้าราชการดังกล่าวนี้แล้วในกรุงเทพมหานคร ให้รายงาน
กรมตำรวจทราบและให้พนักงานสอบสวน เจ้าของคดีแจ้งผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกจับให้ทราบด้วย
ส่วนในจังหวัดอื่นให้รายงานผู้ว่าราชการจังหวัดหรือผู้รักษาการแทนทราบ แล้วให้เป็นหน้าที่ของ
ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้รักษาการแทนที่จะแจ้งให้ผู้บังคับบัญชาของผู้ถูกจับทราบด้วย สำหรับ
กรณีการจับตามข้อ 1 (ค) นอกจากจะต้องปฏิบัติกรณียางานดังกล่าวข้างต้นแล้วให้รายงาน

ปลัดกระทรวงมหาดไทยทราบและให้พนักงานสอบสวนรายงานกรมตำรวจทราบอีกทางหนึ่งด้วย

4. การจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกำหนดไว้ในประมวลระเบียบฯ ข้อ 43, 44 สรุปได้ดังนี้

เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องหาคดีอาญาให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

4.1 ในระหว่างสมัยประชุมห้ามมิให้จับกุมหรือคุมขังหรือหมาย เรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภา หรือในกรณีที่จับในขณะที่กระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับกุมสมาชิกในขณะที่กระทำความผิดให้รายงานไปยังประธานสภาโดยด่วนและประธานสภาอาจสั่งปล่อยผู้ถูกจับให้พ้นจากการจับกุมขังได้ ให้ปฏิบัติไปตามคำสั่งนั้น

4.2 นอกสมัยประชุมเจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะทำการจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้กระทำความผิดอาญาได้ เช่นเดียวกับราษฎรทั่วไป แต่เมื่อจับกุมแล้วให้แจ้งให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรให้ทราบโดยอ้อมด้วย

4.3 หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใดกระทำความผิดนอกสมัยประชุมแต่ตามทางสอบสวนเห็นได้หลักฐานเมื่อถึงสมัยประชุมแล้ว เจ้าพนักงานจะจับหรือออกหมาย เรียกไปควบคุมไม่ได้ เช่นเดียวกับที่เหตุเกิดในสมัยประชุม ให้พึงเข้าใจว่าถ้าเจ้าพนักงานประสงค์จะทำการจับกุมจะต้องรายงานขออนุมัติจากประธานสภาผู้แทนราษฎรก่อน เมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะทำการจับกุมและควบคุมตัวได้

การรายงานขออนุมัติ เพื่อทำการจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ดี การรายงานแจ้งการจับกุมสมาชิกสภานอกสมัยประชุมก็ดี ให้มีหนังสือแจ้งไปยังกระทรวงมหาดไทย พร้อมด้วยเหตุผลและความจำเป็นซึ่งจะต้องทำการจับกุมสมาชิกผู้นั้นรวมทั้งให้รายงานด้วยว่าหลักฐานในคดีนั้นมีมูลควร เชื่อถือได้เพียงไร เพื่อกระทรวงมหาดไทยจะได้ทำการติดต่อกับประธานสภาผู้แทนราษฎรตามควรแก่กรณีต่อไป

5. การจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าหลบหนีคดีอาญา ประมวลระเบียบฯ ในเรื่องนี้ได้กำหนดขึ้น เพื่อคุ้มครองผู้ถูกจับกุมหลังจากที่ถูกจับกุมไปแล้ว โดยให้มีการตรวจสอบ โดย เร็ว

หากมิใช่ผู้กระทำผิดที่แท้จริงก็ต้องรีบปล่อยตัวไป ซึ่งเป็นการกำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิประชาชนต่อการถูกจับกุมอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นการคุ้มครองภายหลังการจับแล้ว พอสรุปได้ดังนี้

เมื่อทำการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าหลบหนีคดีอาญามาแล้ว จะต้องรีบทำการสืบสวนสอบสวนให้ได้ความโดยแน่นอนว่าผู้ต้องสงสัยที่ถูกจับกุมนั้นมีความผิดฐานใดหรือไม่โดยเร็ว ครั้งแรกให้ตรวจสอบกับประกาศสืบจับที่มีประจำสถานีตำรวจนั้นก่อนถ้าไม่มีประกาศให้จับผู้นั้น จึงให้ปฏิบัติการดังนี้

(1) พิมพ์ลายนิ้วมือแล้วส่งไปสอบถามยังกองวิทยาการ หรือกองตำรวจสอบสวนกลางประจำภาคว่าผู้นั้นมีประกาศสืบจับหรือไม่

(2) สอบถามไปยังท้องที่อื่น เป็นภูมิลำเนาของผู้ถูกจับ และท้องที่ใกล้เคียง กับสถานีตำรวจที่จับว่ามีกรณีเกี่ยวข้องต้องการตัวผู้ถูกจับหรือไม่

(3) ถ้ามีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้นั้นจะหลบหนีคดีอาญาจากท้องที่ใดให้สอบถามไปยังท้องที่ที่เกิด เหตุคดีนั้น

(4) ถ้าจับสิ่งของที่ต้องสงสัยได้จากผู้นั้นด้วยหรือ หรือพบสิ่งของใดที่ต้องสงสัยโดยมิได้ตัวผู้กระทำผิดให้ส่งสิ่งของนั้นให้กองวิทยาการ หรือกองตำรวจสอบสวนกลาง ประจำภาค แล้วแต่กรณีว่าตรวจสอบตรงกับรูปพรรณของหายที่แจ้งหายไว้หรือไม่ หรือสอบถามไปยังเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกับสิ่งของนั้น

(5) การจับผู้ต้องสงสัยนี้ชอบที่พนักงานสอบสวนจะให้มิประกันตัวไป เว้นแต่จะมีเหตุผลพิเศษไม่ควรให้มิประกัน ก็ให้บันทึกไว้เป็นหลักฐานในสำนวน

เมื่อสอบสวนแล้วหมดข้อสงสัยให้รีบปล่อยตัวไปโดย เร็ว

6. การจับกุมขูดานูซุดและกงศุลต่างประเทศ นอกจากจะได้คำนึงถึงการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลตามที่กล่าวมาแล้วประมวละระ เียบดังกล่าวยังได้คำนึงถึงรัฐทางด้านความสัมพันธ์ไมตรีกับรัฐต่างประเทศด้วย กล่าวโดยสรุปดังนี้ เช่นในข้อ 45 ในบางส่วนได้กำหนดไว้ว่า ... ตามลักษณะของ เอกสิทธิ์อันนี้ ถึงแม้ว่าบุคคลซึ่งมีตำแหน่งในทางขูดานูซุดดังกล่าวแล้วนั้น จะยอมตนเองเป็นจำเลยให้พิจารณาพิเคราะห์ไม่ได้ ข้อความดังกล่าวแล้วในข้อนี้ตำรวจต้องให้ความระมัดระวังอย่าง เป็นนิจ เพราะว่าการจับกุมบุคคลในตำแหน่งขูดานูซุดย่อมถือกันว่าเป็นการ ถูกกฎหมายนับ

ประเทศ ซึ่งเป็นเจ้าของตำแหน่งชุดานุชตของบุคคลเหล่านั้น ถ้าหากว่าบังเอิญมีบุคคลเช่นนี้ คนใดถูกจับกุมตำรวจต้องปล่อยตัวโดยพลัน

บรรดาสำนักรงานชุดก็ได้รับการคุ้มครองโดยระเบียบนี้เช่นกัน เช่นในข้อ 48 กำหนดว่าบรรดาสถานที่และบริเวณซึ่งเป็นสำนักรงานชุดหรือสถานชุดใด ๆ นั้นอยู่ในความคุ้มกันจากอำนาจตำรวจแห่งท้องถิ่นทั้งสิ้น ตำรวจจะเข้าไปในสถานที่หรือบริเวณเหล่านั้นเพื่อกระทำการจับกุมหรือทอดบัตรหมายหรือกระทำการตรวจค้นหรือการยึดอย่างไร ๆ ไม่ได้เป็นอันขาด นอกจากยื่นคำร้องต่อบุคคลในตำแหน่งชุดานุชตและได้รับความยินยอมจากบุคคลเช่นนั้น เสียก่อนแล้ว จึงจะเข้าไปกระทำการดังกล่าวนี้ได้

ในกรณีที่เป็นการสงสัยว่าบุคคลใดมีฐานะทางการชุดหรือไม่ระเบียบข้อ 49 ก็ได้กำหนดไว้ว่า "ตำรวจพึงสันนิษฐานไว้ก่อนทุกกรณีว่าบุคคลเหล่านั้นมีฐานะในทางการชุดด้วย"

ในประมวลระเบียบฉบับนี้ เอกสิทธิดังกล่าวให้ครอบคลุมถึงภรรยาและบุตรของบุคคลในตำแหน่งชุดานุชตและคำว่าบุคคลในตำแหน่งชุดานุชตให้รวมถึง เลขานุการ และผู้ช่วยประจำสถานชุดด้วย และความคุ้มกันจากอำนาจตำรวจ ซึ่งให้แก่อัครราชชุดนั้น ๆ ย่อมแผ่ไปถึงลูกจ้างทุกชั้น เช่น เสมียน นักการ คนเฝ้าหรือคนใช้ด้วย และบุคคลใดที่ถูกจับกุมอ้างตนว่าเป็นลูกจ้างของสถานชุด หรือชุดานุชตให้ตำรวจปล่อยตัวทันที หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าความที่อ้างนั้นดังกล่าวไม่เป็นความจริงให้ทำการสอบถามสถานชุดโดยพลัน

ในกรณีที่มีปัญหาใด ๆ เกี่ยวกับเอกสิทธิทางการชุดดังกล่าวตำรวจพึงหลีกเลี่ยงการยกปัญหาเหล่านั้นขึ้นกล่าวโดยตรงให้ส่งเรื่องนั้น ๆ ให้กระทรวงต่างประเทศเป็นผู้พิจารณาโดยพลัน

สำหรับบุคคลในองค์การสหประชาชาติตามประมวลระเบียบนี้ก็ได้รับการคุ้มกันจากอำนาจตำรวจ เช่นเดียวกับชุดานุชตด้วย

ส่วนกงสุล รองกงสุล โดยปกติตามประมวลระเบียบนี้ไม่ได้ให้การคุ้มกัน เว้นแต่บุคคลนั้น ๆ จะมีตำแหน่งในทางการชุดด้วยแล้วโดยปกติแล้วในประเทศไทยกงสุลส่วนมากจะเป็นคณะเดียวกับชุดานุชตดังนั้นระเบียบนี้จึงกำหนดให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่ากงสุลมีฐานะเป็นชุดานุชตด้วย

นอกจากประมวลระเบียบนี้จะให้ความคุ้มครองแก่บุคลากรแล้ว ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับต่างประเทศคือกรณีจับกุมผู้กระทำความผิดในต่างประเทศประมวลระเบียบนี้ก็ให้ใช้วิธีผ่อนปรนเป็นสำคัญ กล่าวคือถ้าเกิดการกระทำความผิดขึ้นในเรือค้าขายต่างประเทศที่มีสัญญาทางพระราชไมตรี และเป็นความผิดเล็กน้อย ผู้กระทำความผิดเป็นพนักงานเรือลำนั้นเองหรือไม่ก็ตาม ควรจะห้ามปรามให้งดเว้นการกระทำหรือว่ากล่าวระงับเสีย นอกจากยังขัดขืนจึงทำการจับกุมแล้วควรแจ้งให้นายเรือทราบก่อนจึงทำการจับกุม เว้นแต่เป็นความผิดสำคัญก็จับกุมได้ แต่ในทุกกรณีก็ต้องพยายามอย่าให้เป็นไปในทางที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่ออัครราชไมตรีของประเทศเจ้าของเรือ

นอกจากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นประมวลระเบียบการตำรวจ เกี่ยวกับคดีลับนี้ยังได้กำหนดถึงกรณีการจับกุมพนักงานรถไฟ การจับกุมพนักงานไปรษณีย์ การจับกุมบุคคลที่เป็นยามเฝ้าสถานที่หรือทรัพย์สิน แต่ว่าการจับกุมบุคคลในกรณีดังกล่าวข้างต้นนี้ตามประมวลระเบียบได้กำหนดขึ้นเพื่อคุ้มครองประชาชนโดยส่วนรวม ซึ่งอาจได้รับความเสียหาย เนื่องจากบุคคลดังกล่าวถูกจับกุมมากกว่าที่จะคุ้มครองตัวบุคคลผู้ถูกจับกุมเอง เช่น หากมีการจับกุมพนักงานรถไฟ ทำให้รถไฟต้องหยุดลงกลางคัน ประชาชนคนโดยสารจะเดือดร้อนเสียหาย หรือจับกุมบุรุษไปรษณีย์ ทำให้ส่งจดหมายไม่ได้ หรือจับกุมบุคคลที่เป็นยามเฝ้าทรัพย์สินหรือสถานที่ทำให้เจ้าของทรัพย์สินหรือสถานที่ได้รับความเสียหายไม่มีคนเฝ้าทรัพย์สินของอาจสูญหายได้ ประมวลระเบียบนี้จึงได้กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้จับถือปฏิบัติ เช่น แจ้งให้ทาคณาธิบดีรถไฟแทนหรือก่อนค้นให้ขั้บรถไปถึงจุดหมายปลายทางก่อน เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าประมวลระเบียบนี้คุ้มครองไปถึงบุคคลที่ไม่ถูกจับกุมแต่อาจได้รับความเสียหายได้ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย